

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Fakulta pedagogická

Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Význam emocí pro socializaci dítěte předškolního věku

Vypracovala: Tamara Černochová

Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

České Budějovice 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Brně, dne 10. 7. 2013

Děkuji vedoucí bakalářské práce, Mgr. Evě Svobodové za rady, připomínky a metodické vedení práce.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá významem emocí pro socializaci dítěte v mateřské škole a poukazuje na možné způsoby jejich rozvíjení a kultivace.

V teoretické části jsou objasněny pojmy emoce, socializace, emoční inteligence v souvislosti s předškolním věkem a upozornění na jejich pozici v předškolním vzdělávání, určenou Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání.

V praktické části je zpracovaný projekt na rozvoj emoční inteligence dětí předškolního věku a je provedena evaluace vzdělávacích výsledků.

V závěru bakalářské práce jsou uvedeny výsledky a zhodnocení projektu.

Klíčová slova: emoce, socializace dítěte, mateřská škola, emoční inteligence, Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání

Abstract

The thesis deals with the importance of emotions for the socialization of a child in kindergarten and points out possible ways of their development and cultivation.

The theoretical part explains the concepts of emotion, socialization, emotional intelligence in the context of pre-school age and their position in pre-school education, defined by the Framework educational program for pre-school education.

In the practical part is prepared a project on the development of the emotional intelligence of preschool children and the evaluation of learning outcomes.

At the end of the Bachelor thesis are listed the results of the evaluation of the project.

Keywords: emotions, socialization of a child, kindergarten, emotional intelligence, Framework educational program for pre-school education

Obsah

ÚVOD	7
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. PODMÍNKY PŘEDŠKOLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	9
1.1. Podmínky vymezené legislativou	9
1.2. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání.....	11
2. OSOBNOST PEDAGOGA MATEŘSKÉ ŠKOLY.....	12
2.1. Vliv vzdělání pedagoga na emoční rozvoj dítěte	13
2.2. Schopnosti a dovednosti pedagogů ve výchovně vzdělávacím procesu	14
3. VYMEZENÍ POJMU EMOCE.....	15
3.1. Vznik emocí.....	16
3.2. Funkce a vlastnosti emocí	17
3.3. Dělení emocí	18
3.4. Uspokojování potřeb dítěte v MŠ	19
4. EMOČNÍ INTELIGENCE.....	20
4.1. Dovednosti emoční inteligence	21
5. SOCIALIZACE DÍTĚTE.....	21
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	23
1. VLASTNÍ PROJEKT	23
1.1. Multivitamin spokojeného školáčka - příbalový leták.....	24
2. ČINNOSTI ROZVÍJEJÍCÍ EMOČNÍ INTELIGENCI DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU	25
2.1. Téma I: Naše království a vitamín S, R, Š, P (spokojenost, radost, štěstí, překvapení).....	25
2.1.1. Podtéma: Je nám spolu dobře.....	26
2.1.2. Podtéma: Líbí se nám ve třídě.....	30
2.1.3. Podtéma: Všechno má své místo.....	31
2.1.4. Podtéma: Královská pravidla	32
2.1.5. Reflexe podtématu.....	36
2.2. Téma II: Příroda čarodějka a vitamín D, R, Š (důvěra, radost, štěstí).....	37
2.2.1. Podtéma: Jeden za všechny a všichni za jednoho	38
2.2.2. Podtéma: Krotitelé duchů.....	40
2.2.3. Podtéma: U Šípkové Růženky.....	42
2.2.4. Reflexe podtématu.....	44

2.3. Téma III: V zemi pohádek a vitamín O, R, Š (očekávání, radost, štěstí)	45
2.3.1. Podtéma: Čertí radovánky	46
2.3.2. Podtéma: Kouzla Vánoc	47
2.3.3. Podtéma: Splněná přání	49
2.3.4. Reflexe tématu:	51
2.4. Téma IV: Ten umí to a ten zas tohle a vitamín P, R, Š (překvapení, radost, štěstí) .	51
2.4.1. Podtéma: Každému se něco daří	52
2.4.2. Podtéma: Po stopách profesí	53
2.4.3. Reflexe podtématu.....	54
2.5. Téma V: Z pekla štěstí a vitamín B, Z, Z (bezpečí, zdraví, zvědavost)	55
2.5.1. Podtéma: Kde číhá nebezpečí	55
2.5.2. Podtéma: Cestička k domovu	57
2.5.3. Reflexe podtématu.....	58
2.6. Téma VI: Pohádkové loučení a Multivitamin Š jako štěstí	58
2.6.1. Podtéma: Pojd'te s námi do pohádky.....	59
2.6.2. Podtéma: Zazvonil zvonec	60
2.6.3. Reflexe podtématu.....	61
2.7. Evaluace projektu	62
ZÁVĚR.....	64
POUŽITÉ ZDROJE.....	65
SEZNAM PŘÍLOH	67

Úvod

„Musíme mít tak blízko ke květinám, trávě a motýlům jako děti, které zatím nejsou o mnoho vyšší. My dospělí jsme je již přerostli, a chceme-li se k nim znovu přiblížit, musíme se sklonit. Každý, kdo by se chtěl podílet na všech dobrých věcech, se musí umět občas sklonit.“

Friedrich Nietzsche

Dětství je považováno za plnohodnotnou součást života, a ne pouze za „přípravu na dospělost“. "Jde o období intenzivního vývoje tělesného, intelektuálního, jazykového, emocionálního a sociálního, v jehož průběhu se formují rozhodující rysy osobnosti člověka."¹ Proto i výchova je chápána jako přínosná pro daný okamžik, a ne jen jako příprava a výcvik na pozdější období života. Důležité je dítě jako celek. Zdůrazňuje se zdraví jak tělesné, tak duševní, stejně jako potřeba vnímat, přemýšlet, mít duchovní zážitky. Učení nelze rozškátulkovat, protože všechno poznání a vědění je vzájemně propojeno. Velký význam má vnitřní motivace, která ústí v činnost, k níž dítě dává podnět samo a samo ji i řídí. S výchovou a vzděláváním dítěte je třeba začít u činnosti, kterou dítě ovládá, ne u činnosti, kterou nezná. Dítě má svůj vlastní vnitřní život, který projevuje jen za příznivých okolností a podmínek. Pro dítě jsou velmi důležití lidé, a to jak dospělí, tak děti, se kterými je v kontaktu. Děti potřebují učitele, který dokáže zjistit, co již znají a vědí a co je nutné zdokonalovat. Je současným pedagogickým trendem, aby učitelé hovořili s dětmi společnou řečí, kterou s nimi případně vytvoří.

Vzhledem k tomu, že pracuji jako učitelka v mateřské škole již mnoho let, pozoruji v každodenní práci, že děti jsou stále více neklidné, nepozorné a citově labilnější. Možná je to známka dnešní uspěchané doby, kdy rodiče své děti dávají do mateřské školy i tehdy, když jsou nemocné, nechávají je v mateřské škole až do pozdních odpoledních hodin a daleko méně než dříve se zúčastňují akcí pořádaných školkou pro děti a rodiče. Pokud rodiny žijí tímto hektickým

---

¹ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 978-807-3674-168. s.41.

způsobem života, nemají čas pohovořit si v klidu s dětmi a prožít s nimi jejich starosti a radosti z uplynulého dne, je to pro citový rozvoj dítěte nepříznivé. Proto je nutné, aby učitelé v mateřských školách věnovali více pozornosti činnostem a metodám podporujícím psychickou zdatnost, tvořivost, rozhodnost, odpovědnost, samostatnost a komunikativnost.

Pro téma mojí práce jsem se rozhodla ve chvíli, kdy jsem si uvědomila, že dítě, které pláče v okamžiku, kdy ho matka předává učitelce ve třídě, nepláče vždy jen proto, že je odloučené od matky, ale může to být i z mnoha nejrůznějších důvodů. Většinou chlácholíme dítě slovy „neplač, maminka pro tebe brzy přijde, jen si pohraješ...“, ale ve skutečnosti může mít dítě zcela jiný problém. Jednoho dne jsem podobná slova na zklidnění použila a šla s dívenkou mezi děti. Začali jsme si hrát a přitom jsme si povídali. Pochválila jsem jí sukni a upravila padající sponu ve vlasech. Po chvíli se na mne podívala a zeptala se, jestli jsem už někdy byla u zubaře. Po krátkém rozhovoru jsem pochopila, že jde maminka s bolavým zubem k zubaři, a že má dívenka o svoji maminku starost. Pro mne to byl impuls k tomu, abych se více zamyslela nad systematictější prací s emocemi dětí a následně i k vypracování této bakalářské práce.

Ve své práci se v teoretické části budu věnovat platné legislativě vymezující předškolní vzdělávání, Rámcovému vzdělávacímu programu pro předškolní vzdělávání a potřebám dětí předškolního věku. Zmíním osobnost učitele, jeho schopnosti a dovednosti. Dále popíši emoce, emoční inteligenci a socializace dítěte v mateřské škole.

V praktické části představím projekt na rozvíjení emoční inteligence dětí předškolního věku s názvem Multivitamin spokojeného školáčka.

I. Teoretická část

Následující kapitoly vymezují legislativní podmínky pro předškolní vzdělávání, diskutují schopnosti a dovednosti pedagogů ve výchovně vzdělávacím procesu a význam emocí pro socializaci dítěte v mateřské škole.

1. Podmínky předškolního vzdělávání

Předškolní vzdělávání je řízeno platnou legislativou ČR a Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání (RVP PV).

1.1. Podmínky vymezené legislativou

Ústředním orgánem státní správy pro předškolní zařízení, školská zařízení, základní školy, střední školy a vysoké školy, pro vědní politiku, výzkum a vývoj, včetně mezinárodní spolupráce v této oblasti, a pro vědecké hodnosti, pro státní péči o děti, mládež, tělesnou výchovu, sport, turistiku, a sportovní prezentaci státu, je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Tomuto ministerstvu je podřízena Česká školní inspekce. Ministerstvo jako ústřední orgán státní správy plní i koordinační funkci vůči ostatním ministerstvům, jiným ústředním orgánům státní správy a profesním komorám. Výkon státní správy tedy od ministerstva směřuje nejen vůči předškolnímu, základnímu, střednímu či vyššímu odbornému vzdělávání, ale i vůči vysokým školám, které jsou však ze zákona nadány určitou autonomií².

Na místní úrovni pak vykonávají územní samosprávu ve školství obce a kraje. Povinnost obce v oblasti školství upravuje školský zákon, který vymezuje povinnosti obce při zajišťování vzdělávání. Obec je povinna zajistit plnění školní docházky, to znamená, že vymezuje školské obvody spádové školy, zřizuje základní školu nebo zajistí plnění povinné školní docházky ve škole, zřízené jinou obcí. Této škole potom hradí neinvestiční výdaje na žáka. Zajišťuje předškolní vzdělávání v posledním roce před zahájením školní docházky dítěte, přiděluje

---

² Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů

školám, které zřizuje, dotace stanovené zákonem o státním rozpočtu k úhradě výdajů na provoz a provádí s těmito školami vyrovnání. Obec nebo svazek obcí může zřizovat (rušit) mateřské školy, základní a mateřské školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny, zařízení školského stravování, základní umělecké školy a školská zařízení pro zájmové vzdělávání.

Základním pilířem souboru školských zákonů je školský zákon³, s účinností od 1. ledna 2005, který oblast školství kodifikoval, tedy soustředil do jednoho hlavního školského zákona a nahradil tím tři zákony, které do té doby upravovaly oblast školství.

Ve školském zákoně se mimo jiné uvádí, že „předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném vývoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání vytváří základní předpoklady pro pokračování ve vzdělávání. Předškolní vzdělávání se organizuje pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti let.“⁴

Předškolní vzdělávání poskytované mateřskou školou doplňuje a obohacuje rodinnou výchovu odbornou péčí a zajišťuje z hlediska potřeb dítěte přiměřeně aktivizující prostředí pro jeho rozvoj a učení. Usnadňuje další životní vzdělávací cestu tím, že podporuje individuální rozvojové možnosti dítěte. Dětem s nerovnoměrným vývojem, zdravotním či sociálním znevýhodněním lze v rámci předškolního vzdělávání poskytovat odbornou speciálně pedagogickou péči a tím optimalizovat jejich životní a vzdělávací šance.

Program zvyšování kvality vzdělávání pro všechny, vyhlášený OECD se proto ve vyspělých zemích stává klíčovou otázkou politiky. Vzdělávání představuje nejen významný „sociální kapitál“, ale i důležitou páku společenského rozvoje. Možnost využít tento kapitál také zesiluje důraz na raná období života – vlastně již od narození dítěte, která jsou významná pro jeho tvorbu. Předškolní vzdělávání zahrnující celé období od narození dítěte po jeho

---

³ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, školský zákon, ve znění pozdějších předpisů

⁴ tamtéž

nástup do povinného školního vzdělávání se proto ve státní vzdělávací a sociální politice prosazuje jako samostatná oblast.⁵

Ministerstvo školství vydává RVP pro každý obor vzdělávání základního a středního vzdělávání, pro předškolní, základní umělecké a jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky. RVP vymezuje státem stanovený povinný rámec vzdělávání a je současně základem pro hodnocení výsledků vzdělávání.

1.2. Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání

Předškolní vzdělávání podrobněji popisuje a doplňuje RVP PV, který je základem pro tvorbu ŠVP PV, kam si jednotlivé školy mohou zařadit určitá specifika ve výuce, a tím se odlišovat od konkurenčních škol. Podmínky předškolního vzdělávání jsou dány legislativou a jedná se zejména o **věcné podmínky** (bezpečný a zdravotně nezávadný nábytek, dostatečné prostory, odpovídající vybavení hračkami a pomůckami tak, aby děti měly možnost samostatné manipulace...), **psychosociální podmínky** (děti se musí cítit bezpečně, dobře a spokojeně, všichni mají rovnocenné postavení...), **životospráva** (plnohodnotná strava, pravidelný rytmus a řád v souvislosti s programem MŠ, dostatek pohybu, volnosti, spánek, odpočinek...), **organizace** (pružný řád pro děti, děti musí mít zařazovány pravidelné pohybové aktivity...).

RVP PV říká, že musíme akceptovat přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a umožnit rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb. Úkolem předškolního vzdělávání je rozvíjet osobnost dítěte, podporovat jeho tělesný rozvoj a zdraví, jeho osobní spokojenost a pohodu, napomáhat mu v chápání okolního světa a motivovat je k dalšímu poznávání a učení, stejně tak i učit dítě žít ve společnosti ostatních a přibližovat mu normy a hodnoty touto společností uznávané⁶.

---

⁵ EVA OPRAVILOVÁ, Jana Kropáčková. *Studijní texty k předškolní pedagogice s úvodem do pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 978-807-2902-514. s. 17.

⁶ *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN 978-802-3959-406.

2. Osobnost pedagoga mateřské školy

Zásadní význam pro posuzování budoucího úspěchu či neúspěchu jedince při základní školní docházce má osobnost učitele mateřské školy. Je možné pozorovat, že dítě, které je posuzováno jako nezralé, může při změně třídy a pedagoga postoupit mezi úspěšné jedince.⁷

Osobnost představuje individuální soubor biologických, psychologických a sociálních aspektů. Její utváření probíhá ve vztazích mezi lidmi a v nich se také následně projevuje. Nejedná se o přímo pozorovatelnou vlastnost jedince. Pozorovatelné jsou však projevy chování. Z nich je pak možné usuzovat na charakter osobnosti člověka. Spojuje vědomé i nevědomé psychické dění určitého jedince. Osobnost také udává směr do budoucna a vždy se projevuje jako celek.⁸ Osobnost pedagoga má silný vliv na vývoj dítěte. Dítě v mateřské škole je v každodenní interakci s učitelem. Projevy osobnosti pedagoga často promítá do vlastního jednání a považuje je za normu. Vlivy pedagoga, které neodpovídají příkladům zdravé komunikace, pak často vedou k internalizaci nesprávných modelů intersociálního jednání. Tyto komunikační chyby je pak pro dítě těžké odbourat, jejich řešení je úkolem zkušeného pedagoga a psychologa.

V praxi je snadno poznat, ke kterému učiteli děti inklinují. Zpravidla se jedná o pedagoga schopného naslouchat a respektovat dítě takové, jaké je. Představuje trpělivou osobnost s citem pro pochopení dětského způsobu myšlení. Ten je pak významnou devizou v hledání společné řeči a nacházení motivů k práci u jednotlivých dětí. Takový učitel nikdy nepopírá emoce dětí, maximálně naplňuje potřeby dětí, dává dětem prostor pro samostatnost, nepodezírá, chová se prosociálně a vytváří atmosféru pozitivního očekávání a důvěry.

Pedagogika a psychologie k sobě mají velmi blízko. Působení učitele modeluje dítě jako celek, je mu totiž příkladem a vzorem. Dítě od něj má převzít

---

⁷ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9. s. 117.

⁸ ŠNÝDROVÁ, Ivana. *Psychodiagnostika*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008. 143 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2165-1. s. 11.

nadšení pro věc a pro vzdělanost obecně. Pedagog přispívá k pochopení vytváření životních rolí.⁹

Osobnost pedagoga hraje roli v přístupu k dítěti i v odolávání nástupu syndromu vyhoření. Pedagog absolvuje nespočet sociálních kontaktů za jediný den. Jedná se o profesi značně náchylnou na rychlé projevy syndromu vyhoření, kromě množství sociálních kontaktů totiž hraje roli i silná počáteční fáze nadšení a rychlá progresse dalších fází syndromu.

2.1. Vliv vzdělání pedagoga na emoční rozvoj dítěte

Předškolní vzdělání je určeno pro rozvoj dítěte, a to jak v učení, tak i v poznání. Předškolní výchova má jedinci předat základní vědomí o chodu společnosti, pomoci mu uvědomit si základní pravidla a zákonitosti a začít tyto způsoby chodu světa internalizovat. Dítě má v tomto věku možnost projevit vlastní osobnost.¹⁰ Dle osobnosti dítěte je pak vhodné zaměřit i způsob vedení vzdělávacího procesu v předškolní výchově.

Emoce jedince ovlivňuje z většiny duševní pohoda. Udržet a podporovat pohodu dítěte je úkolem učitele. Ten má za cíl podpořit také vývoj intelektu dítěte. Učitel probouzí samostatnost a inspiruje ke tvůrčím činnostem a uměleckým aktivitám. Rozvíjí city dítěte a posiluje vůli, touhu po vzdělání a pomáhá rozvíjet vzdělávací schopnosti dítěte.¹¹ Zároveň rozvíjí řečové a vyjadřovací schopnosti.¹²

Emoce představují proces prožívání. Jedná se o intenzivní prožívání, které je zpravidla spojeno s fyziologickými změnami. Prožívání dětí v předškolním věku může mít vliv na rozvoj psychosomatických onemocnění.¹³ Je-li dítě

---

⁹ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. 208 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3133-9. s. 20.

¹⁰ KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, ed. a PUPALA, Branislav, *Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9. s. 130.

¹¹ KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, ed. a PUPALA, Branislav, *Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9. s. 130.

¹² BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 236 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3008-0. s. 35 - 37.

¹³ ŠIKULOVÁ, Renata a kol. *Kapitoly z předškolní pedagogiky*. Vyd. 1. V Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005-2007. 3 sv. Skripta. ISBN 80-7044-685-4. s. 85 - 90.

vystaveno dlouhotrvajícímu stresu doma, či v prostředí mateřské školy, je možné pozorovat rozvoj onemocnění, jako jsou alergie, astma, atopický ekzém a další.

Kromě vedení dětí má pedagog umět rozpoznat poruchy chování a poruchy osobnosti dítěte. Vzdělaný a zkušený učitel pozoruje dítě a snaží se odhalit odchylky od normálního vývoje zdravého jedince. Dítě, nějakým způsobem odlišné, často vyvolává v pedagogovi významný stres.¹⁴ Napjatý stav učitele může být příčinou odlišného přístupu k dítěti. Je chybné se domnívat, že dítě změnu v chování učitele nevypozoruje. Naopak toto může vést ke zvýšení míry nepohody, až obrannému postoji jedince vůči autoritě.

Odborné vzdělání je devizou pedagoga mateřské školy. Díky němu může odpovědně vzdělávat děti a zároveň zakročit v případě výskytu dificult.

Každý učitel v mateřské škole by měl přistupovat k dětem s vědomím, že emoční schopnosti lze do určité míry naučit. Takové učení musí být neodmyslitelně zařazováno do výchovně vzdělávacího procesu.

2.2. Schopnosti a dovednosti pedagogů ve výchovně vzdělávacím procesu

Didaktické schopnosti jsou často označovány jako pedagogická kompetence. Je třeba odlišovat význam pojmů schopnosti a dovednosti. Pedagogické schopnosti představují předpoklady a možnosti, tedy aktuální způsobilost k činnosti pedagoga. Dovednosti jsou předpoklady získané výcvikem.¹⁵ Je zřejmé, že schopnosti i dovednosti lze, na rozdíl od osobnosti, zdokonalovat a rozvíjet praxí i studiem.

Tím, co tvoří pedagogy v mateřské škole profesionály, jsou především odborné znalosti, schopnosti a dovednosti. Citová a společenská atmosféra ve třídě posiluje osobnost dítěte. Je na schopnostech daného pedagoga, jaké prostředí

---

¹⁴ KOHOUTEK, Rudolf. *Aplikace psychometrických technik*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007. 148 s. s. 38.

¹⁵ NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. 171 s. Pedagogika. ISBN 80-247-0738-1. s. 17.

ve své třídě vytvoří. Schopný učitel tak dovede přeměnit formální podobu osnov a zindividualizovat ji podle schopností každého jedince.¹⁶

Informovanost a schopnost aktivní spolupráce s ostatními pedagogy je vlastností učitele, která sehrává klíčovou roli při zařazení dítěte do mateřské školy. Schopnost spolupráce se dále projeví při určení správné diagnózy dítěte.¹⁷ Z dlouhodobého pozorování schopný učitel objeví abnormalitu u dítěte a dále sehrává důležitou roli v komunikaci s logopedem, či psychologem při stanovování režimu dítěte.

Vytváření zdravého klimatu ve třídě je základní dovedností pedagoga v podpoře zdravého emočního vývoje jedince. Klima nevzniká samo, musí být vytvářeno a řízeno.¹⁸ Klima je podstatnou měrou závislé na osobnosti pedagoga i na klimatu celého zařízení mateřské školy.

Je však nutné podotknout, že ani sebelepší učitel nemůže odvádět dobrou práci bez přístupu k náležitému vybavení a pomůckám pro vyučování. Osobně si myslím, že dobrému učiteli mohou pomůcky a vybavení pomoci, ale špatného ani ty sebelepší nepředělají.

3. Vymezení pojmu emoce

Emoci lze definovat jako stav zvýšené aktivity organismu, která se manifestuje specifickým prožíváním (příjemnost – nepříjemnost), fyziologickými změnami a odpovídajícím chováním. Podle Milivojeviče emoce představují reakce subjektu na podnět, který hodnotí jako důležitý, a který viscerálně, motoricky, motivačně a mentálně mobilizuje subjekt pro adaptivní aktivitu¹⁹. Definice pojmu emoce podle Golemana uvádí: „Emoce je mentální stav, který má

---

¹⁶ LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9. s. 117.

¹⁷ BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 236 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3008-0. s. 37.

¹⁸ ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 325 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2742-4. s. 206.

¹⁹ ČAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 287 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4740-331.

silný citový komponent. Z toho jsme však vyloučili city, které se týkají čistě smyslů, jako pořezaný prst nebo vyčerpání; city musí mít vztah k hodnocení – tedy myšlení“. A pojem destruktivní emoce je zde definován takto: „Destruktivní emoce jsou takové emoce, které škodí mně i ostatním.“²⁰

Lidské emoce mají hodnotící komunikační a adaptační význam. Hodnotící emoce ovlivňují ostatní psychické funkce člověka, paměť, motivy, myšlení, chování, zájmy, postoje atd. Emoce je širší pojem než pouhý cit, zastřešující subjektivní zážitky libosti a nelibosti provázené fyziologickými změnami, motorickými projevy (gestikulace, mimika), stavy menší či větší pohotovosti a zaměřenosti (láska, strach, nenávisť), lze u nich zjišťovat směr přibližování či vzdalování, intenzitu a čas trvání²¹.

Emoce se poměrně snadno přenášejí na ostatní (panika, pláč na pohřbech, neutišitelný smích apod.). Silné emoce mohou poškodit zdraví nebo dokonce přivodit smrt. Také dlouhodobé působení určité emoce může vést ke změnám zdravotního stavu.

3.1. Vznik emocí

Emoce nelze vyvolat uměle. Emoce vznikají spontánně. Na základě vzpomínek lze vyvolávat určité emoce. Emočním vývojem se zabývala mimo jiných i kanadská psychologka Katharine M. B. Bridgesová. Zveřejnila teorii o kontinuálním vývoji lidských emocí. Tato teorie vyjadřuje poznatky z pozorování novorozenců a batolat. Na tomto základě učinila revoluční objev, že člověk při narození nevládní žádnou emoci. Místo toho lze pozorovat určité emoční přednastavení všech pozdějších emocí dospělého člověka. Tento vrožený emoční potenciál Bridgesová označila jako *nespecifické obecné vzrušení*. V prvních týdnech života novorozence je jedno, zda ho hladíme či taháme za nožičku – pokaždé jeho reakce bude nespecifická a projeví se celým tělem.

---

²⁰ SUCHÝ, Jiří a Pavel NÁHLOVSKÝ. *Pozitivní emoce: jak je posilovat a rozvíjet v osobním i pracovním životě*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012, 105 s. Poradce pro praxi. ISBN 978-802-4743-752.

Kolem třetího měsíce života se z vrozeného emočního základu oddělují dvě obecné a protikladné odvětví – *diskomfort a pohoda*. V tomto časném období určují vývoj jednotlivých emocí zrání a proces diferenciací.

V šestém měsíci života se z diskomfortu oddělují negativní emoce – *zlost, znechucení a strach*. Kolem prvního roku života se z pohody vynořují kladné emoce – *radost a obecná náklonnost*.

Kolem osmnáctého měsíce života se obecná náklonnost diferencuje na *náklonnost k dospělým osobám* a později vzniká *náklonnost k dětem*. Ve věku dvou let již dítě pociťuje štěstí.

Pořadí výskytu jednotlivých emocí má význam při hodnocení obecného psychického vývoje dítěte. Emoce a intelekt se vzájemně prolínají a z vývoje jednoho lze odhalit průběh vývoje druhého procesu. Například emoční deprivace zpomaluje vývoj inteligence a opačně, při mentální retardaci emoce zůstávají poměrně nevyvinuté²².

3.2. Funkce a vlastnosti emocí

Funkce emocí:

Původní smysl emocí je příprava jedince k adekvátní reakci na konkrétní zážitek. Kromě toho vedou emoce ke vštípení zážitku. Například strach vyjadřuje přípravu na nebezpečí a jedinec si tuto informaci uchová v paměti jako přípravu na nebezpečí. Emoce tak vedou k vymezení hierarchizaci hodnot, vytvoření schopnosti seberegulace.

Vlastnosti emocí:

- **subjektivita** – na stejné situace mohou různí jedinci reagovat odlišnými a různě intenzivními emocemi (např. hněv, strach, radost...). Pokud někdo reaguje naprosto jinak než okolí (směje se na pohřbu apod.) může to být proto, že tento jedinec je pod vlivem alkoholu nebo drog, případně trpí nějakou duševní poruchou. Pokud se u někoho emoce vůbec nedostavují, mluvíme o apatii nebo lhostejnosti;

---

²² CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 287 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4740-331.

- **spontánnost** – emoce se spouštějí samovolně, lze je velmi těžko ovládnout rozumem;
- **předmětnost** – emoce jsou vázány ke konkrétnímu zážitku (tím se liší od nálady, která bývá spíše nezacílená);
- **aktuálnost** – emoce se odehrávají okamžitě, bezprostředně reagují na situaci;
- **polarita** – emoce lze zpravidla umístit na dimenzi *libost* – *nelibost*, jen někdy jsou nevyhraněné (příjemný strach apod.);
- **vliv na paměť** – emoční stavy mají vliv na paměťové procesy, a pokud je nějaký údaj spojený s určitou emoci (pozitivní i negativní), jedinec si ho snáze zapamatuje. Velmi silná emoce ale může naopak zapamatování snížit (vztek, žal, úlek...).

3.3. Dělení emocí

Emoce lze dělit podle kvality projevu, délky trvání, komplexnosti povahy apod. na afekty, nálady, dlouhodobé emoční vztahy, primární a sekundární emoce, na nižší a vyšší atd.

Nižší a vyšší emoce

Nižší emoce – jsou spojeny s prožitkem *pudových tendencí* (ukojení hladu, žízně), *somatických stavů* (bolest, únava), nebo obranných, či útočných postojů (strach, pláč). Nižší emoce jsou ovlivněny vnějšími vlivy (společnost, kultura, ostatní lidé...). Smutek, radost, hněv a pocit strachu řadíme mezi nižší emoce.

Vyšší emoce – jsou poměrně trvalé a komplexní emoční kvality, mezi něž patří morální, etické, estetické, intelektuální a další citové prožívání osobnosti. Mezi nejvyšší emoce patří sentiment svobody, lásky apod.

Ani mezi odborníky z oblasti psychologie není jednoznačně určen počet základních emocí. Např. Watson uvádí čtyři základní emoce, jimiž jsou *radost*, *strach*, *smutek* a *hněv*. Další z psychologů Atkinsonová hovoří o šesti primárních emocích, jimiž jsou *překvapení*, *znechucení*, *smutek*, *vztek*, *strach* a *štěstí*. Podle Plutchika lze uvažovat o osmi primárních emocích vzhledem k situaci, která ji vyvolává. Např. *smutek* – ztráta milovaného člověka, *strach* – ohrožení, *vztek* –

vyvolává překážka, *radost* – potenciální partner, *důvěra* – členství ve skupině, *znechucení* – odporný objekt, *očekávání* – nové území, *překvapení* – náhlé objevení nového objektu. Milivojevič v knize *Emoce* prezentuje rozsáhlý seznam více než třiceti emocí (např. vina, pýcha, stud, žárlivost, smutek...).

3.4. Uspokojování potřeb dítěte v MŠ

Jednou z nejnámějších teorií o uspokojování potřeb je Maslowova teorie, která uplatňuje princip funkční autonomie. Byl přesvědčen, že uspokojení nižších potřeb je základem toho, aby nastoupily potřeby vyšší. Pořadí od nejnižších k nejvyšším potřebám je toto:

1. Fyziologické potřeby – potřeba potravy, tepla, vyměšování, odstranění bolesti atd. - zajišťují biologické přežití člověka jako organismu.
2. Potřeby bezpečí – projevují se uhýbáním před vším neznámým, neobvyklým, hrozivým – hledání jistoty.
3. Potřeby sounáležitosti a lásky vedou k touze patřit někam a k někomu, být přijímán a milován.
4. Potřeby uznání – být druhými vážen, mít v jejích očích úspěch a na základě toho být sám sebou kladně hodnocen – jde o úctu a sebeúctu.
5. Kognitivní potřeby – získávat poznatky nejen z praktických důvodů, ale pro poznání samo a objevovat smysl, který pro člověka poznávaná skutečnost má.
6. Estetické potřeby – potřeba objevovat a vytvářet harmonii, řád a krásu.
7. Potřeby seberealizace – stát se tím, kým se člověk může a má stát, naplnit své možnosti duševního růstu a rozvoje²³.

Pro každého učitele v MŠ by mělo být samozřejmostí, aby rozuměl základním psychickým potřebám dítěte, jednotlivým fázím jeho vývoje a každému dítěti zvláště v jeho individualitě a v jeho jedinečnosti. Je běžné, že v MŠ se průběh dne řídí režimem dne, ve kterém jsou uvedeny některé základní fyziologické potřeby (jídlo, pití, odpočinek, pohyb, hygiena). Mateřská škola má být pro dítě podnětným prostředím, které optimálně stimuluje jeho vývojové

---

²³ ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. 208 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3133-9. s. 187.

možnosti a připravuje ho na náročnější úlohy v další etapě jeho života. Učitelka by měla využívat všech příležitostí během denního programu k individuálnímu sblížení se s dětmi, aby v celkovém přístupu k nim maximálně uplatňovala citové podněty. MŠ by měla zdravou aktivitu u dítěte pozitivně podněcovat povzbuzováním, uznáním, projevem zájmu. To jsou stimuly, které poskytují dítěti uspokojení a radost, upevňují jeho sebevědomí, podporují zájem o činnost. Naopak, stísněná atmosféra, strach, tresty a sankce utlumují aktivitu a vyvolávají celkově negativní postoje k výchovnému prostředí.

4. Emoční inteligence

„Schopnost vyznat se ve svých emocích, umět s nimi zacházet, porozumět emocím jiných lidí, umět řešit konflikty a domluvit se s ostatními a navazovat s nimi přátelství, to jsou schopnosti, které označujeme jako emoční inteligenci“²⁴. Nedostatek takových schopností může způsobit dítěti neschopnost zařadit se do skupiny vrstevníků, konflikty s nimi a potíže i v rodině. Samotné dítě může prožívat pocity osamělosti, neschopnosti, vzteku a smutku. Podle Gardnera ji lze dělit na:

intrapersonální

- znalost vlastních emocí,
- ovládnutí vlastních emocí,
- schopnost se motivace.

interpersonální (někdy se nazývá *sociální inteligence*)

- empatie - schopnost vcítit se do pocitů jiných
- schopnost přizpůsobit své jednání na základě emocí jiných lidí

Mayer se Saloveyem vymezili termín emoční inteligence pomocí pěti schopností – poznání vlastních emocí, kontroly vlastních emocí, poznání emocí druhých lidí, motivace sebe sama a utváření a udržování autentických sociálních vztahů.

---

²⁴ SVOBODOVÁ, Eva. *Pro sociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2007, 133 s. Nahlízet - nacházet. ISBN 978-80-86307-39-8.

4.1. Dovednosti emoční inteligence

Dovednosti emoční inteligence lze rozdělit do čtyř oblastí:

- rozeznávání emocí - za tímto pojmem je představa, že naše pocity v sobě skrývají údaje o důležitých událostech, které se v našem okolí dějí. Abychom mohli sdílet, vyjadřovat se a účelně komunikovat, musíme tyto emoce, jak naše vlastní, tak druhých lidí, správně identifikovat.
- Používání emocí – to, jak se cítíme, ovlivňuje to, jak přemýšlíme. Pocity nás upozorňují na důležité události, zajišťují naši připravenost reagovat a umožňují nám využít myšlení příhodně k řešení situace.
- Chápání emocí – emoce nejsou náhodné, vycházejí z nějaké příčiny. Jakmile je správně pochopíme, můžeme snadněji interpretovat události kolem sebe.
- Zvládání emocí – protože emoce obsahují informace a ovlivňují naše myšlení, musíme je inteligentně zahrnout do hodnocení a řešení problémů. To znamená zůstat emocím otevřeni, ať se nám hodí nebo ne, a rozhodnout se pro takový postup, který moudrost pocitů zohledňuje.²⁵

5. Socializace dítěte

Socializace je začleňování dítěte do společnosti a jeho rozvíjení jako společenské bytosti. V procesu socializace vzájemně působí vztahy mezi dítětem a ostatními lidmi, celou společností a kulturou. Socializace začíná v rodině, kdy zejména matka zajišťuje biologické a psychické potřeby dítěte. Rodina dítěti poskytuje kladné emoce očním kontaktem, úsměvem, laskavým promlouváním, dotyky. Dítě je v rodině stimulováno ke komunikaci, pohybům a emočním projevům. Socializace probíhá celý život.²⁶

Je důležité si uvědomit, že přechod z rodiny do předškolního zařízení je pro dítě velmi často nesnadné. Takové dítě se musí náhle vyrovnat s řadou pocitů.

---

²⁵ SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 167 s. ISBN 978-802-6200-208.

²⁶ PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 978-807-3674-168. s. 216.

Dítě vstupující do mateřské školy se vyrovnává s pocitem, že je bez mámy a rodiny, překonává pocit strachu, zda se dá učitelce důvěřovat stejně jako mamce, zda mu někdo neublíží a jestli je vůbec v bezpečí. Dítě zahajující docházku do mateřské školy by mělo být alespoň částečně samostatné a mělo by zvládnout požádat o to, co potřebuje. Dítě se zpočátku také potýká s nutností pochopit, že jsou některé děti chytřejší, zkušenější, silnější apod. Pro malé dítě je často těžké smířit se s velkým počtem kamarádů ve třídě, s tím že hračky jsou pro všechny děti, že se učitelka zajímá o všechny děti, že musí respektovat režim v mateřské škole a dodržovat dohodnutá pravidla apod. V těchto chvílích je nesmírně důležitá osobnost a citlivost učitele. Je důležité, aby od zahájení docházky dítěte do školky dobře fungovala vzájemná spolupráce mezi učitelem, rodiči a dítětem. Velkým přínosem pro socializaci dítěte v mateřské škole je účast rodičů na školních a mimoškolních akcích s dětmi.

Pocit bezpečí, jistoty a lásky v mateřské škole usnadní dítěti začlenění do kolektivu.

II. Praktická část

Použité metody při realizaci projektu na rozvíjení emoční inteligence dětí předškolního věku:

Pro evaluaci realizovaného projektu jsem využila metodu pozorování a rozhovoru. Před realizací projektu proběhlo první pozorování s rozhovorem a druhé bylo uskutečněné po jeho ukončení.

Projekt byl realizován ve věkově smíšené třídě s počtem 26 dětí. Ve skupině bylo 17 děvčat a 9 chlapců, a to ve věku 3 až 6 let.

Původně měla být z projektu pořizena videa (na začátku školního roku a na konci), která by se analyzovala a dokazovala či vyvracela by se na nich úspěšnost celého projektu. Bohužel ale nejen, že kategoricky nesouhlasila ředitelka naší MŠ, ale ani se mi nepodařilo získat souhlas rodičů všech zúčastněných dětí s natáčením byť i jen a pouze pro účely BP. Nicméně pár rodičů a kolegyň souhlasilo s rozhovorem ohledně vlivu, ohledně vlivu, jaký měl projekt na děti, a bylo umožněno použít některé fotky, které se podařilo během roku vyfotit a ředitelka i rodiče jejich použití schválili.

1. Vlastní projekt

Při realizaci projektu jsem se držela těchto zásad:

- Oceňuji chování, nikoliv dítě a všímám si i drobných změn;
- U dětí podporuji žádoucí chování;
- Snažím se říkat konkrétně, co se dítěti podařilo;
- Reaguji bezprostředně po chování;
- Všímám si a oceňuji každý pokrok směřující k náročnému cíli, stavím na tom, co dítě umí;
- Chválím snahu a úsilí;
- Snažím se o efektivní komunikaci;
- Dítě oslovuji tak, jak si samo přeje a vždy kdykoli k němu mluvím;
- Snažím se dávat konkrétní požadavky;

- To co dětem dělá problém a je pro ně složité, rozkládám na postupné kroky;
- Snažím se být důsledná;
- Podporuji ohleduplnost a spolupráci;
- Snažím se o to, aby si každý den děti prožily pocit úspěchu;
- Snažím se o to, aby se děti cítily dobře a byly spokojené.²⁷

1.1. Multivitamin spokojeného školáčka - příbalový leták

Složení: radost, štěstí, spokojenost, důvěra, překvapení, očekávání

Indikace:

- * Prevence negativních emocí - zlost, strach, smutek;
- * Prevence stresových stavů;
- * Vytvoření pocitu sounáležitosti, spokojenosti, pohody, přátelství, vlastního úspěchu;
- * Podpora schopnosti porozumět vlastním pocitům a náladám;
- * Podpora schopnosti kontrolovat vlastní emoce;
- * Podpora schopnosti motivovat sebe sama;
- * Podpora schopnosti empatie.

Dávkování:

- * Průběžně během celého dne - komplexně;
- * V případě potřeby zvýšit dávkování - konkrétně;
- * Je důležité dbát na uspokojování potřeb dětí a respektovat jejich individualitu.

Varování:

- * Vždy děti vhodně a dostatečně motivovat!

---

²⁷ CAMPBELL, Jean. *Techniky arteterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi: [skupinové výtvarně-terapeutické činnosti pro děti i dospělé]*. Vyd. 1. Překlad Michaela Šárová. Praha: Portál, 1998, 199 s. ISBN 80-717-8204-1.

- * Zachovávat pravidlo přiměřenosti!
- * Žádné dítě do žádné z aktivit nenutit!
- * Vždy je potřeba respektovat věkové a individuální zvláštnosti dětí!
- * Učitelka musí být kreativní, dostatečně empatická a schopná improvizovat!

Balení: 128 aktivit

2. Činnosti rozvíjející emoční inteligenci dětí předškolního věku

Projekt „Multivitamin spokojeného školáčka" tvoří 6 témat, které se dělají v průběhu roku, každé téma obsahuje několik podtémat. Tento projekt není jediné celoroční téma, je součástí třídního vzdělávacího programu nazvaného „My žijeme pohádkou“, který je vytvořen ze školního vzdělávacího programu vycházejícímu a odpovídajícímu požadavkům Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání.

2.1. Téma I: Naše království a vitamín S, R, Š, P (spokojenost, radost, štěstí, překvapení)

Časový rozsah: 6 týdnů

Podtémata:

1. Je nám spolu dobře.
2. Líbí se nám ve třídě.
3. Všechno má své místo.
4. Královská pravidla.

Dílčí vzdělávací cíle:

Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí. Rozvoj řečových schopností a jazykových dovedností. Posilování přirozených poznávacích citů. Rozvoj paměti a pozornosti,

přechod od bezděčných forem těchto funkcí k úmyslným. Získání schopnosti záměrně řídit svoje chování a ovlivňovat vlastní situaci. Ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými. Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému. Poznávání pravidel společenského soužití.

Výstupy I. tématu: Děti se seznámí s rituály, pravidly, denním režimem s kamarády ve třídě a zároveň potlačí pocit úzkosti. Děti prožijí chvíle spokojenosti, radosti, štěstí a překvapení.

2.1.1. Podtéma: Je nám spolu dobře

Výstupy:

Děti se navzájem poznají jmény, důvěřují si, důvěřují učitelce, nebojí se svěřit.

Činnosti:

* Malování jména – učitelky předepíše jméno dětem, které ho zatím neumí napsat. S dětmi si opakuje jejich jména a povídá si s dětmi o významu jmen. Děti poznávají nová jména, se kterými se doposud zatím neseťkaly. Zároveň učitelka zjišťuje, jak dětem říkat, aby se jim oslovení líbilo a přispělo k jejich pocitu spokojenosti. Děti si ukazují svá napsaná jména a zároveň si uvědomují, že i napsaná jsou odlišná. Potom si svá jména ztvární podle vlastních představ, tak aby je obrázek co nejvíce vystihoval.

- Básnička Jméno jako malované (viz příloha 1, báseň 1)

* Otiskování dlaní dětí i učitelek pro účel výroby narozeninového kalendáře prstovými barvami

* Hra – Na klíčníka – děti si v ní opakují jména a uvědomují si sounáležitost s kolektivem. Děti si vezmou židličku a umístí ji tak, aby postupně vytvořily kruh. Učitelka vybere pomocí rozpočítadla jednoho, který je klíčník a ten se postaví doprostřed kruhu. Klíčník má svazek klíčů, se kterými občas zacinká, obchází ve směru hodinových ručiček a při tom říká: „Vyberu si na procházku třeba, třeba Tomáška.“ Děti se chytí za ruce a hra pokračuje dál. Postupně se tak vytvoří had. Náhle klíčník klíče upustí, učitelka udeří na bubínek pro zvýraznění zvuku a každé dítě se v ten moment posadí na nejbližší židličku. Jelikož je židliček o jednu méně, tak se dítě bez židličky stává klíčníkem pro další kolo.

* Hra – Poznávací – děti s učitelkou sedí v kruhu a učitelka všem postupně posílá míč. Dítě řekne své jméno a posílá zpět učitelce. Složitější varianta – dítě posílá míč tomu, komu řekne. Snadnější možnost pro ty děti, které neumí nebo nechtějí posílat míč – dítě míč předá přímo tomu, koho jmenuje.

* Děti mají z kartonu vyrobenou televizní obrazovku. Na okraji zařízení je několik tlačítek na suchý zip. Učitelka dle potřeby připevní určité tlačítko. Pro seznamování připevní tlačítko s písmenem „S“. Děti se u obrazovky střídají a postupně se jako hlasatelé představují. Každý o sobě může říci to, co si přeje, abychom věděly. Televizní obrazovka lze využít dle uvážení učitelky. My jsme ji využívaly při zvláštních nebo důležitých momentech.

* Hra - „Co se ti na mně líbí“ – děti sedí v kruhu a posílají míček nějakému dítěti a zeptá se: "Co se ti na mně líbí?" nebo „Co by sis ode mne přál?“ a dotazované dítě odpoví a míč posílá dál.

Realizace:

* Oslavy narozenin probíhají vždy ráno, než se začne s hlavními činnostmi a je přítomna většina dětí. V šatně máme obtisky dlaní všech dětí ve třídě. Uvnitř obtisku je zaznamenáno datum narození dítěte. Obtisky jsou seskládány do kruhu a jsou spojeny provazem. Uprostřed kruhu je napsáno „třídní motto – Táhneme za jeden provaz“, a také je uprostřed uchyceno velké srdce jako rámeček. Učitelka před příchodem dětí do šatny tímto rámečkem označí dlaň dítěte, které ten den slaví narozeniny. Tak všichni vědí, kdo je oslavencem. V šatně máme také ve speciálním kapsáři napsaný denní úkol, který koresponduje s plánováním ve třídě a plní ho vždy ráno rodiče s dětmi, aby se i oni více zapojili do života třídy, kterou navštěvuje jejich dítě. Den, kdy má někdo narozeniny je zařazen úkol, který podporuje poznávání dětí a schopnost přemýšlet nad ostatními dětmi. Tady mají děti rodičům oslavence popsat a pokusit se odhadnout, jakou píseň nebo báseň si bude přát. Ve třídě probíhá oslava v kruhu. Děti jsou na tuto oslavu svolávány CD nahrávkou, ve které se zpívá o narozeninách a o tom, jak máme kamaráda rádi. Oslavenec je uprostřed. Další rituální záležitostí je to, že si oslavované dítě vybere píseň nebo báseň, kterou společně uděláme oslavenci radost. Poté oslavenec rozdá dětem dobroty. Než se oslava ukončí, tak se s dětmi hovoří o tom, kdo se trefil a uhodl přání oslavence. Dětem se to moc líbí a rády se dělí o úspěch či neúspěch.

* Při příchodu dítěte do třídy se učitelka s každým dítětem přivítala a oslovila tak, jak si dítě přeje být oslovováno.

* Učitelka si u dětí všímala chování, reakcí, potřeb a situací na které adekvátně reagovala. O dětech vede písemný záznam „pozorování dítěte“. Tyto záznamy jsou využívány při pohovorech s rodiči o dítěti. Při pohovorech si učitelka doplní důležité informace, které pomáhají při dalším rozvoji dítěte v mateřské škole.

* Ke svolávání dětí k činnosti, k upozornění na změnu, k úklidu a podobně využíváme písně

„Byl kulatý dvoreček, na něm skákal vrabeček. Skákej, skákej vrabčáčku, zazpívej nám písničku.“

* Každé ráno se setkáme na koberci, kde se společně přivítáme. Chytíme se za ruce a společně si zazpíváme písničku o přátelství

„Přátelství je jako zlatá brána, v nás jen v nás je od té brány klíč.“

Sedíme v kruhu a děti si samy přinesou míčky „Smajlíka a Smutníka“, které položí do středu kruhu. Slovo si předáváme pomocí symbolu ptáčka. Každý, kdo má v ruce ptáčka, má možnost hovořit o čemkoli co ho zajímá, o co se chce s ostatními podělit, potom pohladí kamaráda sedícího vedle a při předávání ptáčka dítě osloví jménem. Lucinka: „Dnes ráno se mi nechtělo vstávat, protože mám novou postýlku jako princezna. Má nebesa a spí se v ní moc dobře. Když jsem vstala, tak jsem si sama upravila peřinky. Vítám Petrušku.“ Vedeme děti k tomu, aby věděly, že se nemusí bát mluvit, a že mezi námi mohou hovořit bez ostychu a strachu. Velmi dbáme na to, aby se nikdo nikomu nesmál a nikdo nikoho nezesměšňoval. Děti, které nechtějí nic povídat, tak nemusí a pouze přivítají předáním ptáčka a pozdravem dalšího kamaráda sedícího vedle. Ve třídě, kde působím, se tyto případy stávají zřídka, a to zejména na začátku školního roku. Jedná se téměř vždy pouze o děti, které nastoupí v září do MŠ. Je zde ale tak dobře vedené „jádro“ třídy, že po několika dnech nové dítě ztratí zábrany a jde ve stopách většiny dětí. Díky otevřenosti mezi všemi ve třídě se děti lépe adaptují a lépe navazují přátelské vztahy. Po přivítání si s dětmi doplníme kalendář (roční období, měsíc, den, v případě pondělí i službu, počasí). Po té se dostaneme k pocitům a náladám. Vždy začíná učitelka a děti se postupně střídají. Každý pohladí jeden z míčku, který lépe vystihuje vlastní momentální pocit, či náladu. Pokud někdo pohladí smutníka, je to signál hlavně pro učitelku. Takové dítě má možnost říci své trápení všem nebo jej může pošeptat jen učitelce do ucha. Někdy

se stane, že dítě svůj problém nesdělí hned, ale odhodlá se později. Toto vždy u dítěte podpoříme, oceníme a jsme diskrétní. Pokud se dítě podělí o informaci se všemi, potom společně hledáme možné způsoby a řešení problému. Pokud se dítě svěří učitelce, tak vše záleží na schopnostech a možnostech učitelky. Ta ale musí dát dítěti jasně najevo, že je to jen mezi nimi, že se bude snažit dítěti pomoci, a že je moc ráda za důvěru. Pokud děti chtějí, mají možnost si od učitelky nechat znázornit výraz své nálady na tvář. Pokud má dítě na tváři nakresleného Smutníka a v průběhu dne se mu nálada změní v lepší, tak lze výraz odstranit a změnit na velký úsměv.

* Každý den před odchodem na pobyt venku se děti sejdou na koberci v kruhu a pokouší se hodnotit výsledek svojí práce. Také se vyjadřují k tomu, co je bavilo, co bylo zajímavé, zda byl úkol snadný, či nikoliv apod. Pro učitelku jsou tyto informace důležité pro plánování, ale je to také taková zpětná vazba na to, co se vydařilo a kde je důležité něco změnit. Učitelka zároveň vnímá projevy dětí a jejich reakce. Vždy dbá na to, aby se děti nikomu nesmály a nehodnotily kvalitu aj. V takovém případě se činnost přerušuje a společně třeba zavzpomínáme na píseň z pohádky „Ten umí to a ten zas tohle...“ Vždy záleží na schopnostech učitelky, kam nechá jisté situace zajít. V praxi jsem si potvrdila, že pokud učitelka řeší vzniklé situace hned a způsobem přijatelným věku a schopnostem dětí, tak děti brzy pochopí co je správné a co nikoliv. Potom je také důležité důsledně dbát na dodržování dohodnutých pravidel vytvořených společně s dětmi.

Učitelka přijímala děti takové, jaké jsou. Dávala najevo zájem o problémy a starosti dítěte. Děti cítily, že jsou vítanými hosty a plnoprávními partnery. Žádné dítě nebylo do ničeho nucené, a pokud se chtěl někdo jen dívat a nechtěl se činnosti účastnit, tak pouze pozoroval dění ve třídě, ale za předpokladu dodržení dohodnutého pravidla. Z počátku jsme se věnovaly adaptaci dětí, zejména těch, které nastoupily do mateřské školy poprvé. Jedním z hlavních úkolů učitelky bylo co nejdříve si zapamatovat zejména nová jména dětí a postarat se o to, aby se i děti mezi sebou lépe poznávaly. Některé děti měly ve třídě kamarády, některé se jen dívaly a někdo dokonce plakal. Děti se postupně seznamovali s vrstevníky, učitelkami, ale i s prostorem třídy, školy a školní zahrady. Z důvodu adaptace dětí jsou první dny v mateřské škole volnější. Pro děti byly připravovány spíše kratší řízené činnosti, ale od prvních okamžiků jsme dbaly na dodržování hygienických

zásad, dodržování pitného režimu, a základních prvků slušného chování. Pro větší pocit jistoty a odbourávání úzkosti jsme dětem graficky znázornily režim dne tak, aby se v něm mohly orientovat bez ohledu na věk (po nakreslené květině postupně stoupal ptáček, na každém lístečku byl piktogram činnosti, která v určitý čas probíhá a až se dostal ptáček na květ, byl to právě ten čas, kdy se děti rozchází domů. Toto se nám velmi osvědčilo. Z počátku děti necháváme sedět u stolečků podle přání dětí. Děti svá místa neustále mění. Souvisí to i s hledáním přátelství. Děti se postupně vzájemně seznamují a poznávají. Podle toho si také budují vzájemné sympatie.

2.1.2. Podtéma: Líbí se nám ve třídě

Výstupy:

Děti si umí říct, co se jim ve školce líbí, co ne, jak to změnit a aktivně se podílejí na úpravě prostředí.

Činnosti:

- * Zdobení vlastní krabičky – motivace „jako v pohádce...“, děti měly možnost krabičku polepit třpytkami, vystřiženými motivy, pokreslit fixem, pastelkami nebo voskovkami;
- * Rozveselení závěsů na okna – motivace „začarovaný závěs“, děti měly k dispozici barvy na textil, šablony s motivy pohádkových postaviček a vlastní fantazii;
- * Označení hrnečku na průběžné pití – motivace „začaruj svůj hrneček v...“, děti se radovaly z vlastního kouzlení a mezi sebou hádaly, co kamarád vyčaroval;
- * Každé dítě si vybere místo na kterém chce svačit a na kterém chce případně odpočívat. Děti si vybírají místo na základě přátelských vztahů. Zvolené místo je „osobním prostorem „ dítěte. Samozřejmě se místo může změnit, pokud je k tomu nějaký důvod.
- * Píseň: Školníkovy myši (viz příloha 2, píseň 1)

Realizace:

Vždy je velmi důležité pro spokojenost dětí, pro větší pocit jistoty a snadnější adaptaci v zařízení to, aby měl každý své místo, svoji značku, svoji označenou postýlku a jasně vymezený prostor pro převlékání a také vymezený prostor pro práci a odpočinek. Děti mají každý svoji krabičku na osobní věci (hračky, spony, hřebeny, drobné výrobky). Děti si mohou jakkoliv ozdobit svoji osobní schránku tak, aby se jim líbila. Také mají možnost vyjádřit se k výzdobě a uspořádání třídy. Pokud je v možnostech učitelky uspokojit nápady a touhy dětí, tak jim samozřejmě vyjde vstříc. Každý nápad, či námitka je dětmi a učitelkou prokonzultován a všichni se snaží najít společné řešení. Nikdy není žádný nápad špatný, ale učitelka vede diskusi přijatelným směrem. Děti si také samy připraví, případně ozdobí obálku na vlastní portfolio.

*2.1.3. Podtéma: Všechno má své místo***Výstupy:**

Děti dávají a uklízejí věci na správná místa.

Činnosti:

* Úklid pracovních a herních ploch – motivace „ pomocníci.“ Většina dětí chce pomáhat paní učitelce. Děti se každý den střídají jako pomocníci a společně s učitelkou dohlíží na úklid a pořádek. Než začne každé setkání v kruhu na koberci (po skončení řízených činností a volných her), projdou pomocníci třídou a kontrolují uložení hraček, pomůcek a materiálu. Pokud je něco v nepořádku, je třeba to napravit. Pro všechny děti je to nepříjemné zdržování. Vzhledem k tomu, že se děti těší na program, zajímavosti a zábavu, je dodatečný úklid pro většinu nepříjemný. Tento fakt vede děti k tomu, že se postupně snaží dát místo do pořádku po zaznění signálu k úklidu, a také se mezi sebou více kontrolují a eventuálně se upozorní na nějaký nedostatek.

* V případě, že se k úklidu nikdo nemá, tak učitelka vždy něco operativně vymyslí.

Učitelka: „Myslíte děti, že můžeme nechat auta poházené na koberci?“

Děti: „Ne, to ne.“

Učitelka: „Proč myslíte?“

Eliška: „Mohly by se rozšlápnout.“

Tom: „Paní uklizečka by je mohla vysát.“

Hanka: "Paní učitelko, já to uklidím, když se k tomu nikdo nehlásí.“

Učitelka: „Hani, jsem moc ráda, že nabízíš pomoc. Já na tebe počkám, zatím nebudu dětem nic ukazovat, a pokud by se ti kluci, kteří spěchali na kroužek, rozhodli pomoci, tak to by bylo něco.“ Já zavřu oči a až to bude, Haničko, tak mi řekni."

Děti křičí: „úúúžžžž!“

Hanka: “A kluci mi pomohli.“

Učitelka: „Mám takovou radost, zazpíváme si děti? Třeba písničku Úsměv.“

* Píseň: Úsměv (viz příloha 2, píseň 2)

Realizace:

Každé dítě je jiné, z jiné rodiny, z jiného prostředí, a tak do mateřské školy přichází s nejrůznějšími zvyky a návyky. Ne každé dítě je schopno ukládat věci na určené místo. Důvodem může být nízký věk, vývojové zvláštnosti, ale také přílišná tolerance rodiny k dítěti (rodiče dělají většinu věcí za dítě). Proto ve třídě vedeme děti k větší samostatnosti. Pokud je potřeba hry a činnosti ukončit, tak učitelka zazpívá dětem písničku, která je signálem pro dokončování a úklid. Děti úklid většinou nebaví, a proto je důležité ocenění, pochvala, podpora a systém. Zásadním krokem k úspěchu je úklid dětem co nejvíce usnadnit a zpříjemnit. Nám se osvědčily kontejnery, které jsou jasně označeny tak, aby každé dítě poznalo, co do kterého patří. Také místa na pracovní materiál jsou označena piktogramy. I nejmenší děti tak bez problémů ukládají vše na správná místa. Malé pochybení lze díky prvkům efektivní komunikace napravit – Míša dává auto do kontejneru se zvířátky. Učitelka: „Míšo" a ukáže na kontejneru piktogram znázorňující zvířátka. Míša: „Jé," usmál se a vložil auto do správné nádoby.

2.1.4. Podtéma: Královská pravidla

Výstupy:

Děti v rámci svých možností rozumí a respektují stanovená pravidla.

Činnosti:

* Sluchové hry - motivace – „po zámecké zahradě se prochází princové a princezny a poslouchají zvuky, které do jejich zahrady nepatří. Děti prochází tiše třídou nebo zahradou a pozorně poslouchají. Pokud uslyší zvuk, o kterém si myslí, že do zahrady nepatří, jdou a pošeptají učitelce, co slyšely. Potom se opět vrací do hry. Učitelka hru ukončí, až jsou zmíněny všechny nepatřičné zvuky.

* Motivace – „co se špitá na hradě...“ Děti sedí v kruhu na koberci a učitelka dá jednomu z dětí na hlavu papírovou korunu krále a sousednímu dítěti korunu královny. Koruny vyráběla s dětmi při ranních hrách. Sama se posadí doprostřed kruhu a začne povídat smyšlený pohádkový příběh. Po chvilce vyprávění přeruší a dítě s korunou krále si vymyslí slovo, které doplní smysl části příběhu podle vlastní představy. Toto slovo šeptá sousednímu kamarádovi tak, aby nikdo jiný nic neslyšel. Slovo tak děti postupně šeptají, až se dostane k dítěti s korunou královny. Toto dítě se postaví a řekne nahlas, co se na hradě špitá. Děti si užívají legračních a zábavných zápletek. Děti se střídají do té doby, než příběh skončí. Učitelka citlivě vnímá pozornost dětí a v případě klesajícího zájmu hru ukončí. V opačném případě se děti vystřídají všechny. V takovém případě jsme dětem příběh vyprávěly při poledním odpočinku.

* Motivace – „na zámecké hudebníky...“ Děti si vyberou, případně vyrobí hudební nástroj, na který doprovází písně, které znají. Učitelka hraje také na hudební nástroj (spinet – v nabídce elektrického klavíru). Dítě, které vyzve jménem, se postaví a hudba hraje tiše – piano, ukloní se, představí se a řekne: „hudbo hrej!“ Všichni opět hrají hlasitě – forte.

* Děti často upozorňujeme na přílišný hluk. Pro děti ve větším kolektivu je ale přirozené, že jsou hlučnější. Proto bychom měli dát dětem příležitost k uvolnění a zakřičet si. Možnosti zakřičet si a vybit se jsou zejména venku. Děti se na ně vždy těší. Učitelka: „Kdo doběhne k prvnímu listnatému stromu, tak zakřičí a já tak poznám, kdo už u stromu je a kdo ne.“ (lze nejrůzněji měnit a přizpůsobovat). K vybití vzteku se mi moc líbil nápad paní Svobodové – boje a bitky na určeném místě a za určitých pravidel. Na pobyt venku nosíme dětem boxovací pytel, který připevníme na vhodné místo a děti si tak mohou vyboxovat přebytečnou energii,

vztek nebo jen vyzkoušet vlastní sílu. Při všech těchto činnostech je důležité pravidlo, které říká, že hry nesmí nikoho bolet.²⁸

* Děti smí do třídy nosit plyšové hračky, se kterými odpočívají na lehátku a po zbývajícím dobu pobytu v mateřské škole je hračka uložena ve „hračkové skříni“. Jedná se o skříňku, do které děti hračky ukládají, aby se s nimi nic zlého nestalo, nikam se neodložily a při odchodu domů se snadno našly. Zde platí pravidlo, že si děti mohou brát pouze svoji hračku.

* Povídkové – učitelka nahrává hlasy a povídání dětí tak, aby o tom nevěděly. Následující den si s dětmi společně nahrávku pustíme. Děti tak mohou rozeznávat a přiřazovat hlasy ke kamarádům, mohou vnímat hlučnost, mohou vzpomínat na různé situace, které jim nahrávka připomíná.

* Krabička plná štěstí a radosti – děti si oblepí krabičku od zápalek a na vrchní stranu nakreslí, co pro ně znamená štěstí a radost. Pokud se dítě nedokáže nebo nechce výtvarně vyjádřit má možnost vystřihnout nebo vytrhnout libovolný tvar z papíru, který má takovou barvu, jaká mu přináší pocit štěstí a radosti. Zároveň si s dětmi povídáme o radosti, pocitu a symbolech štěstí. Učitelky si vyrobí větší množství malých čtyřlístků a komíníčků. Ty „přes noc“ dětem potom rozdají. Každému dá po třech symbolech. Na děti čeká překvapení, co je v krabičkách ukryté.

* Setkání s rodiči, při kterém oficiálně přivítáme nové děti ve třídě – krátký program s ukázkou toho, co již děti ve školce zvládly a naučily se. Každé dítě jsme přivítaly rýmem, který dítě charakterizuje (Maty s Ádou všechno ví, kamarádům napoví. S Klárkou, s Nelčou jde to lehce, i když se jim vždycky nechce. Čeká naše Eminka, až jí přijde maminka. Nikosek si hraje rád. Je to dobrý kamarád. Já jsem holka malinká, říkají mi Eminka...)

* Hra – „Šmudla" - učitelka se vcítí do role dítěte, které nemá rádo vodu a děti, jako rodiče nás musí ke všemu neustále přemlouvat. Vzniknou tak komické scénky, které děti hrají podle svých zkušeností. (Šmudla schovává hřeben, utíká před mýdlem a vodou.)

---

²⁸ SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2007, 133 s. Nahlížet - nacházet. ISBN 978-80-86307-39-8.

Realizace:

Pro každého člověka je velmi důležité, aby se dokázal orientovat v různých situacích, aby správně vyhodnocoval nejrůznější situace a jeho reakce byly adekvátní tomu, co se stalo, a přitom všem se cítil dobře a sám sebou. Tomu přispívá znalost a existence nejrůznějších předpisů, zákonů, etických záležitostí a pravidel. Právě pravidla v mateřské škole pomáhají dětem lépe se orientovat, chápat situace jejich souvislosti a zajišťují dětem tolik potřebný pocit bezpečí. Pro děti je to jistá zodpovědnost, ale zároveň si uvědomují, že v životě nemají pouze povinnosti, ale také svá práva. Děti jsou zpočátku ovlivněny rodinou a prostředím, ve kterém vyrůstají. V mateřských školách děti tráví velkou část svého předškolního věku. Z tohoto důvodu je důležité, aby s dětmi pracovaly schopné a empatické paní učitelky. Je to první záruka toho, že by se dítě mělo cítit v mateřské škole dobře. Současně, a to zejména při vstupu do mateřské školy, je pro dítě důležité příjemné prostředí, vlídná paní učitelka, dětský kolektiv, smysluplné a zajímavé činnosti, nějaký vlastní prostor, uspokojování potřeb a milující rodiče. Na začátku školního roku míváme s rodiči „individuální pohovory“. Při tomto setkání máme jak my učitelky, tak i rodiče možnost podrobněji popsat, rozebrat a vzájemně se informovat o stavu, schopnostech, znalostech a možnostech dítěte. Učitelka s těmito informacemi dále pracuje a dítě tak může lépe vést. Naší snahou je, aby tyto kroky vedly k větší spokojenosti dětí.

Ve třídě si s dětmi na počátku školního roku tvoříme společná pravidla. Je důležité, aby se vytváření pravidel účastnily pokud možno všechny děti. Je žádoucí, aby se k nápadům mohl každý vyjádřit. O pravidlech diskutujeme, připomínáme si nejrůznější situace, vymýšlíme situace, při kterých by se konkrétní pravidlo dalo využít. Učitelka upozorní na to, že většina věcí funguje za pomoci pravidel. Učitelka: „Děti, jezdí váš tatínek, nebo maminka autem? Jezdí někdo z vás tramvají nebo autobusem? Nebo je tu snad mezi vámi nějaký cyklista, který už zvládne s rodiči jezdit po silnici?“ Děti se hlásí a vykřikují. Učitelka: „No vidím, že všichni cestujete, máte doma automobily, kola anebo jezdíte hromadnou dopravou. Tak mi nyní povězte, jak to s tím ježděním vlastně je. Může si každý zastavit, kde chce? Může každý na silnici zatočit, kdy se mu zlíbí?“ Děti odpovídají, že na silnici musí každý dodržovat pravidla silničního provozu. Děti se také pokouší přijít na to, jak které vytvořené pravidlo graficky znázornit. Děti s učitelkou rozhodnou o konečné úpravě. Pravidla se připevní na místo, které je

„posvátné“. Pokud v průběhu dne učitelka potřebuje upozornit na nežádoucí chování, tak stačí říci: „Nikosek běhá po třídě příliš rychle a učitelka má strach o bezpečnost jeho a ostatních dětí. Učitelka: „Nikosku.“ Nikosek běhá dál. Učitelka: „Niki, to pravidlo o běhání, ukážeš mi ho?“ Učitelka jde s Nikosekem na místo s piktogramy pravidel a Nikosek ukazuje na pravidlo týkající se běhání. Učitelka: „No prima, vidím, že si to výborně pamatuješ. Myslíš, že bys zvládl proběhnout takovým slalomem?“ Učitelka po koberci rozmístí kuželky a Nikosek už probíhá. Postupně se k němu přidala většina dětí.

Pravidla:

- Ruce jsou na hraní, práci a mazlení.
- Kopeme do míče.
- Vždy mluví jen jeden.
- Rychle běháme venku.
- Pokud k nám někdo vstoupí x odejde, tak pozdravíme.
- Pusa říká pěkná slova.
- Pokud se mi něco nelíbí, řeknu NE.

2.1.5. Reflexe podtématu

Děti jsme se zeptaly na to, jaká barva je podle nich barvou štěstí a radosti. Většina jich odpověděla, že žlutá, červená a zelená. Přesně takovými barvami byly také ve většině případů ozdobeny krabičky. Také jsme se zeptaly, jak se jim dařilo plnit úkoly, jak se jim líbí s novými kamarády a jaký měly pocit (jméno dítěte a ptáme se postupně všech dětí), když byly pochváleny nebo jim někdo poděkoval. Také bylo důležité zeptat se, co by všem ve třídě mohlo ještě pomoci k tomu, abychom se všichni cítili ještě lépe. Děti jsme se zeptali na hádanku, a to takovou, zda by se společně pokusily přijít na to, kdo má ve třídě nejdelší a nejkratší jméno (jména jsme zapisovali na tabuli tak, aby byla dobře znázorněná délka jména.) Děti se plynule dostaly k tomu, že začaly vymýšlet dlouhá jména cizinecká. Děti popisují, co všechno vykonáváme v rámci ranní a večerní hygieny.

Přemýšleli jsme, jak by se to dalo udělat, aby si děti mohly vzít vždy jen jeden vitamín (třeba radost, překvapení), lze toho dosáhnout jednotlivými činnostmi v rámci tématu, celkově ale nejde jedno téma zaměřit jen na jeden

vitamín, emoce jsou propojené, proto je i celé téma směřováno jako "celková léčba", nepovažuji za vhodné léčit jen jeden symptom, pro celkový rozvoj dítěte jsou důležité všechny najednou.

2.2. Téma II: Příroda čarodějka a vitamín D, R, Š (důvěra, radost, štěstí)

Časový rozsah: 4 týdny

Podtémata:

1. Jeden za všechny a všichni za jednoho.
2. Krotitelé duchů.
3. U Šípkové Růženky.

Dílčí vzdělávací cíle:

Rozvoj fyzické a psychické zdatnosti. Vytváření zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu. Rozvoj komunikativních dovedností a kultivovaného projevu. Rozvoj tvořivosti. Rozvoj schopnosti sebeovládání. Poznávání sebe sama rozvoj pozitivních citů ve vztahu k sobě (uvědomění si vlastní identity, získání sebevědomí, sebedůvěry a osobní spokojenosti). Vytváření prosociálních postojů. Posilování prosociálního chování ve vztahu k ostatním lidem.

Vytváření povědomí o existenci ostatních kultur a národností. Seznamování se světem lidí, kultury a umění, osvojení si základních poznatků o prostředí, v němž dítě žije. Poznávání jiných kultur. Seznamování s místem a prostředím ve kterém žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu. Rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám. Ochrana osobního soukromí a bezpečí ve vztazích s druhými dětmi i dospělými.

Výstupy II. tématu:

Děti budou schopny pochopit, že všichni lidé mají stejnou hodnotu a zároveň potlačí pocit strachu a nejistoty. Děti si uvědomí vztah k rodině. Děti si

posílí sebedůvěru. Děti budou schopny o pocitech hovořit. Děti budou schopny vymyslet nová řešení. Děti prožijí pocit důvěry, radosti a štěstí.

2.2.1. Podtéma: Jeden za všechny a všichni za jednoho

Výstupy:

Děti umí spolupracovat, jsou si vědomi rozdílů mezi lidmi.

Činnosti

Vzhledem k tomu, že jsme měli ve třídě dítě jiné národnosti, a to z Vietnamu, bylo důležité děti seznámit s kulturou, jazykem a tím, jak vypadají lidé na celém světě. Většina dětí si nejvíce uvědomovala znaky černochoů. To byl také jeden z důvodů, proč jsem do mateřské školy pozvala opravdového černošského studenta z Brna. Měl pro děti připravený krátký program s ukázkou černošského tance, zpěvu, komunikace, hry na typické hudební nástroje a tradičního oděvu. Děti zapojoval do programu a ty aktivně a se zájmem spolupracovaly. Z počátku děti reagovali s nedůvěrou, ale později našly cestu k důvěře a přátelství. V těchto okamžicích je dle mého názoru důležité, že jsou s dětmi v takových chvílích dospělí lidé, kterým děti důvěřují a mohou se o ně opřít.

Jedním z úkolů učitelek jít dětem příkladem a na základě pevných vztahových vazeb tak děti vést a otevírat brány nového a zatím nepoznaného. Děti se naučily několik slov a poznaly, že člověk mluvící jinou řečí, který má odlišnou barvu pleti, zvláštní účes a oděv, je ve své podstatě stejný jako my.

* rozhovory s dětmi – Učitelka: „Co tě překvapilo? Co budeš o dnešní návštěvě povídat mamince a tatínkovi? Jaká cizí slova sis zapamatoval? Co můžeme udělat, abychom nějak pomohli dětem v Africe? Co bys udělal, kdyby tě oslovil někdo cizí? Jak vypadají lidé v různých koutech světa? Co bys nikdy nechtěl změnit? Jak by mělo vypadat místo, kde bys rád žil? Co si myslíš, že je štěstím pro obyvatele Afriky, Vietnamu a obyvatele naší země? Jak a kde žijí lidé v Africe, Vietnamu, Severním pólu? Čí život tě ještě zajímá?“

* Děti nejvíce zajímal život ve Vietnamu a v Africe. Děti jsme seznámili s polohou prioritních zemí. S dětmi jsme si vyrobili jednoduchou mapu světa a v ní jsme se učili orientovat. Na mapu jsme připevnili postavičky, které si děti

nakreslily a vystřihly. Postavy měly charakteristické znaky obyvatel žijících v Africe, Vietnamu a České republice.

* Z keramické hlíny jsme vyráběly hliněné domečky. Děti se pokoušely zpracovat představy z vyprávění o stavění domů v Africe. Z krabiček měly možnost vyrobit i domy stavící se v naší zemi a ve Vietnamu. Nejrůznější stavby z různých materiálů jsme s dětmi vyráběli i v rámci projektu „technické školky“. Také jsme děti naučili píseň: „Hloupý muž“ (viz příloha 2, píseň 3).

* Dramatická výchova – hra – „Jsem králem ve všech zemích „děti sedí v kruhu, aby na sebe všichni dobře viděli. Učitelka nabídne královskou korunu, která z dítěte udělá rázem krále a jeho úkolem je říci, co by vylepšil, změnil nebo zakázal. Děti čerpají z toho, co již viděly, slyšely, prožily anebo by se jim jen líbilo.

- S dětmi jsme také diskutovali o tom, čeho se dá společně dosáhnout, co mohou lidé společnými silami změnit, zachránit nebo alespoň zredukovat, a přitom vůbec nehraje roli, jak kdo vypadá, co má a nemá, jakou řečí hovoří.
- S dětmi jsme poslouchali nahrávky cizích jazyků – ruština, angličtina, vietnamština, němčina, polština, španělština, portugalština.
- Děti i učitelky nosili na ukázkou fotografie, pohledy, obrázky, suvenýry z prázdnin a z míst, kde byly nejčastěji s rodiči nebo prarodiči. Povíдали jsme si o zážitcích, vzrušujících chvílích, nebezpečích, ale také o spokojenosti, radosti a štěstí.
- Dramatizace pohádky O veliké řepě – děti přinesly z domova nahrávku s pohádkou O veliké řepě. Přečetli jsme si ji a povíдали si o tom, jak si všichni pomáhali, jak by jeden bez druhého řepou nepohnuli, že při pomoci nehraje rozdíl velikost, pohlaví, věk ani nic podobného. O vytažení řepy se postarala malá obyčejná myška. Dětem se pohádka zalíbila, a proto jsme se rozhodli, že si ji zahrajeme. Ve třídě máme spoustu vyrobených masek na obličej, a tak si každý vybral, koho bude v pohádce hrát. Do hry jsme zapojili všechny děti, každý měl svoji roli. Jedna učitelka byla babička a druhá rostla jako řepa.

2.2.2. Podtéma: Krotitelé duchů

Výstupy:

Děti získají pozitivní přístup ke "strašidelnu", tzn., zbytečně se nebojí.

Činnosti:

Když se blíží doba Halloweenu a Mikuláše, je dle mého názoru důležité dětem připomenout, že se „strašidelná“ bát nemusí, že je kolem každého z nich spousta milujících lidí, kteří je ochrání a neustále na ně dávají pozor. Je třeba dětem ukázat, že „strach má velké oči“ a spousta věcí, které lidem připadají strašidelné a děsivé, nejsou ani strašidla ani žádné potvůrky. Jsou to třeba jen věci, které neznáme, něco nám připomínají, mají tajemnou barvu, zvláštní tvar nebo zvuk. Proto jsem se rozhodla dětem přiblížit svět tajemna, představ, fantazie a předsudků. Zároveň je třeba dětem vysvětlit, že strach je také pocitem velmi důležitým a v životě lidem hodně pomáhá. Proto jsme si s dětmi povídali a vedli jsme rozhovory o tom, kdy se kdo a čeho bál. Učitelka průběžně upozorňovala na rozdílné příčiny pocitu strachu. Také učitelky zmiňovaly své „strachy“.

- stínové divadlo – děti průběžně při činnostech a hrách vyráběly pohádkové postavičky a zvířátka na špejlích. Bylo důležité, aby byly postavičky jednoduché a jejich tvar a detaily dobře charakterizovaly to, čím jsou. S dětmi jsme si zahrály pohádku: Boudo budko, Dlouhý, Široký a Bystrozraký. Některé děti vyrobily postavy, které se společně v žádné pohádce nevyskytují, a proto jsme si vymysleli vlastní příběh, který děti nazvaly „Z pohádky do jiné pohádky“ (jednalo se o improvizaci)
- báseň: „Stíny“ (viz příloha 1, báseň 2) – děti poznávají předměty podle obrysů
- příprava ohně s opékáním špekáčků spojený se sběrem a lámáním dříví
- noc v mateřské škole – děti přenocovaly ve třídě. Spalo se ve spacích pytlích na koberci. Po setmění byla pro děti připravená cesta odvahy. Děti se naučily signál SOS (baterka a dlaň ruky). Děti měly vytyčenou krátkou cestu tak, aby ji zvládl každý a dokázal si tak, že zvládne vlastní strach. V cíli čekala učitelka, která měla baterku a pomocí dlaně signálem S.O.S. dala pokyn k tomu, aby mohlo ze startovního místa vyjít dítě. U startu byla druhá učitelka, která před startem s dětmi hovořila o cestě a podporovala jejich odvalu. Pokud se někdo příliš bál, měl možnost jít

s kamarádem. Dítě, které přišlo do cíle, dalo znamení světelným signálem S.O.S. dalšímu odvážlivci, že může vyrazit. Během cesty se děti nijak nestrašily. Mezi cílem a startem byla taková vzdálenost, aby učitelky na děti stále viděly a mohly zasáhnout v případě potřeby.

- Píseň: Příšera (viz příloha 2, píseň 4) tuto píseň děti zpívají a znázorňují obsah. K písni z časopisu Sluníčko, jsem si vymyslela příběh, který děti znázorňují pohybem a mimikou.
- Akce s rodiči – „strašidlový večer“ – někteří rodiče nám pomáhali na stanovištích. Po setmění jsme se sešly na školní zahradě i s lampiony. Děti se svými rodiči a prarodiči obešly areál mateřské školy a my učitelky jsme pobíhaly po zahradě jako Bílá paní a nějaké strašidýlko. Hrůzně jsme houkaly a kvílely. V jedné části zahrady jsme pouštěly pro dokreslení atmosféry strašidelné zvuky z divadelní nahrávky. Po krátké výpravě okolím školy se děti s rodiči scházely na startovním místě. Děti postupně sami nebo i se sourozenci, či rodičem vcházely do areálu a podle cestiček z hořících svíček se přesouvaly ke stanovištím s úkolem. Na závěr každý účastník prošel vědomostním kvízem. Otázky byly směřované k probíranému tématu v mateřské škole. Každý obdržel certifikát statečnosti a lízátko jako čtyřlístek pro štěstí.
- Děti si vyrobí malé strašidýlko z kusu bílého plátna – děti, které umí stříhat, vystříhnou čtverec z látky a ostatní děti si vezmou připravené kousky. Do středu čtverce položí odtrhnutý smotek vaty. Kolem uložené kuličky z vaty obtočí provázek a tím vznikne hlavička strašidýlka. Zbylé cípy volně visí. Na hlavičku dokreslíme fixem oči a ústa ve tvaru kroužku. Pokud by si děti přály, lze strašidýlko ozdobit dle představ dětí.
- Děti jdou na exkurzi na policejní stanici, kde jsou dětem zodpovězeny veškeré dětské dotazy.

Děti vybarvují omalovánku s tematikou integrovaného záchranného systému a obtahují číslo 158, 150 a 155. Děti byly poučeny policií i učitelkami, že tato čísla mohou využít vždy, když budou v nebezpečí samy nebo někdo v jejich okolí.

- Děti skládaly rozstříhané obrázky postaviček a situací z pohádek.
- Děti se podívaly průběžně na několik krátkých pohádkových příběhů (Rákosníček, Krteček, O zvířátkách pana Krbce)

- Kouzelný lektvar – kouzlení s pěnou - dětem do nádoby s vodou přidáme přípravek na mytí nádobí. Každý si vezme metličku na šlehání a děti necháme šlehat metličkou na sním pěnovou vodu tak dlouho, až se na hladině objeví pěnové kopce. Při čarování pěny děti čarují a říkají různá tajemná zaklínadla. Adámek: „čáry máry tena, ať už leze pěna.“ Tereška: „čáry máry kouzlím pěnu, fuk, fuk.“
- Masky z krabic – každý potřebuje mít krabici o kousek větší než jeho hlava. Do krabice se udělají otvory různých tvarů na oči a ústa. Pomocí krepového papíru, fixu, voskových pastelů nebo temperových barev si masky děti ozdobí.

2.2.3. Podtéma: U Šípkové Růženky

Výstupy:

Děti budou více vnímat změny v přírodě a budou si vědomi toho, že s každým koncem přichází nový začátek. Dokáží se zastavit a zpozornět (pokyn štronzo).

Činnosti:

Když je venku podzim a vnímají děti změny v přírodě. Listí, které opadává ze stromů je rázem barevné jako pastelky. Ptáci většinou již odletěli do teplých krajin a nám zbývají poslední dny, než se příroda pozdraví s „paní Zimou“. S dětmi jsme si povídali o tom, jak si zvířátka dělají zásoby na zimu, jak se ukládají společně s přírodou k „zimnímu spánku“, a co znamená zima pro nás. Také promlouváme o loučení, a o tom, že je to smutné. Zároveň děti rozveselíme tím, že pokud něco končí, tak také něco jiného začíná. Tak máme celý život stále nějaká překvapení. Děti se ptáme na to, kdy byly smutní, a co bylo příčinou jejich smutku.

- Společně jsme ze školní zahrady odnesli rostliny, kterým by mráz mohl ublížit.
- Některé rostliny jsme zabalili textilií, tak aby je mráz nespálil.
- Ptáčkům jsme vyrobili dřevěnou ptačí budku a děti do ní přinášely celou zimu ptačí zobání.

- S dětmi jsme si zahráli na vládkyni mrazu – děti si vyrobily „berly mrazilky“ – obalily klacík alobalem a čarovaly. Děti diskutovaly o tom, co je důležité pro přírodu, živočichy, a také pro lidstvo na podzim a v zimě. Pokud měl někdo nějaký nápad, tak se postavil a čaroval.
- S dětmi jsme na vycházkách sbírali šípky, které jsme sušily. Děti si braly usušené šípky postupně. Za každý dokončený úkol v centrech aktivit si děti napočítaly 10 šípků a ty děti, které neumí počítat do deseti, si vzaly přesně tolik šípků, kolik mají prstů na ruce. Při volných hrách si měly děti možnost šípky navlékat. Dokončený náhrdelník jsme využili při dramatizaci v pohádce O Šípkové Růžence. S pohádkou se děti seznámily při poslechu četby ale i v nahrávce CD. O pohádce jsme s dětmi hovořily. Ptali jsme se, zda by se někomu líbilo spát třeba jen celou zimu. Zajímalo nás proč ano a proč ne. Pokud by byly začarované, kdo by je měl vysvobodit. Co by jim jako začarovaným nejvíc chybělo. Všechny dívky chtěly být Růženkami a zároveň nikdo z chlapců nechtěl být princem. O prince nebyl zájem pouze z důvodu, že políbí princeznu. Proto jsme pohádku pozměnili a upravili závěr pohádky. Růženek a princů bylo hned několik. Princové se pouze na princezny usmáli a případně ji pohladili.
- Píseň „Vlaštovičko let“ (viz příloha 2, píseň 7)
- Hra „Na sochy“ – děti se pohybují volně po prostoru, a když uslyší kouzelné „štronzo“, musí se přestat hýbat a zůstat v pozici, ve které byl před signálem.
- Děti si z “kouzelného měšce“ vytáhnou piktogram, fotografii nebo obrázek toho, čím jako budou. Učitelka v případě potřeby dítěti poradí. Dítě znázorňuje pohybem to, co má v zadání, než zazní zaklínací tón a dítě jako zkamení. Ostatní hádají o jakou činnost nebo profesi šlo.
- Zpívání – děti zpívají různé písničky s pohybem a učitelka tajně určí dítě, které v libovolném okamžiku pískne a děti přestanou v tom okamžiku zpívat (je možné, že nedokončí některé slovo z textu písně). Je důležité dbát na to, aby se všechny děti vystřídaly.
- „Zastavování času“ jsme využívaly při nejrůznějších činnostech. Pokud jsme si s dětmi povídaly o pohádce o příběhu nebo o tom, co se stalo, využili jsme štronza a mohli jsme se tak vracet k situacím, náhradním řešením a někdy jsme dle přání a fantazie dětí zcela změnily děj. Děti si

tak měly čas více uvědomit souvislosti, složitosti a závažné nebo neznámé situace a děje.

2.2.4. *Reflexe podtématu*

Děti se při volných hrách bavily i tím, že mezi sebou hovořily jako rusky, jako španělsky, jako portugalsky. Pokud děti jako prodávaly v obchodě, byl zájem zejména o tropické ovoce a domácími mazlíčky se rázem staly opičky a kouzelný had, který prý hlídá děti. Děti se průběžně ptaly na různé otázky týkající se života lidí v cizích zemích a často také nosily nejrůznější informace od rodičů. Děti se stále vracely k pohádce O řepě a povídaly si o ní. Ptaly jsme se děti, která postava z pohádky je překvapila a proč, co bylo nejlegračnejší, jaká byla zvířátka a jaký byl asi dědeček s babičkou.

Děti nakreslily obrázky znázorňující opékání, přípravu ohně, chystání dříví. Následující den po vydařené akci se spaním ve školce, jsme si s dětmi při ranním setkání vyprávěli zážitky a děti měly možnost vzpomínat na to, co jim přineslo pocit štěstí a radosti. Odpovídaly na otázky: Co bylo těžké? Čím se liší hra v noci od her ve dne? Zda se některé děti bály? Co by děti udělaly, pokud by viděly, že se někdo moc bojí? Co znamená signál SOS? Co způsobilo, že se někdo bál, vylekal se nebo byl smutný? Byl si šťastný? Z čeho jsi měl radost? Jak se ti samotnému šlo noční cestou? Děti si hry se stíny vyzkoušely při spaní v mateřské škole s vlastní baterkou. Děti znázornily mimicky a zejména výrazem v očích pocit strachu a štěstí. Odpovídaly na otázku, jaké byly jejich pocity při plnění úkolů a při chůzi s lampionem ve tmě. Zajímalo nás, jaké strašidylka děti vyrobily (zlobivé, hodné, rychlé, pomalé, poctivé, lakomé...). Do třídy přišla maminka Adélky a vyprávěla všem dětem příběh, který se opravdu stal. Adélka díky našemu programu ve třídě zachránila život bráškově, který si doma rozbil hlavu, krvácel a rozrušená maminka v prvních chvílích propadla panice, v tom jí Adélka podala telefon a řekla: „Vytoč 155!“ Maminka si uvědomila, že je číslo opravdu správné a pomoc tak přivolala. Adélka si prožila pocit štěstí, jelikož jí všichni zatleskali, někteří ji i pohladili a obě paní učitelky ji pochválily a připomněly význam a důsledky její reakce. Děti se na Adélku nějakou dobu dívaly jako na někoho významného. Děti si vzájemně kreslí obrisy a dávají si hádanky „Co je to?“

Děti reagovali na „štronzo“ zcela běžně, pokud je potřeba děti zastavit nebo náhle cokoliv přerušit. Také samy slova využívali. Děti se při hrách vracely k pohádce (miminko se jmenuje Růženka, pokud je někdo rozzlobený tak čaruje a zaklíná). Často „jako“ čarovali a vymýšleli rýmovaná zaklínadla. Na procházkách přírodou si všímali změn a oznamovali, který strom již spí, kdo uviděl nějakého ptáka, který podle jejich názoru měl být již v jižních končinách apod.. Všichni se snažily mít navléknuté šípkové korále.

2.3. Téma III: V zemi pohádek a vitamín O, R, Š (očekávání, radost, štěstí)

Časový rozsah: 6 týdnů

Podtéma:

1. Čertí radovánky
2. Kouzla Vánoc
3. Splněná přání

Dílčí vzdělávací cíle:

Rozvoj užívání všech smyslů. Osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení, psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální. Rozvoj tvořivosti. Rozvoj schopnosti citové vztahy vytvářet, rozvíjet je a city plně prožívat. Rozvoj společenského a estetického vkusu. Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí, přináležet k tomuto společenství, vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané. Vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, lidmi a společnostmi. Rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách.

Výstupy III. tématu:

Děti pochopí, že strach je pouze nepříjemný pocit. Uvědomí si, že člověk nemůže mít všechno. Děti dokážou říci základní informace o želvě a psovi. Děti si uvědomí, jak je pro každého z nás důležitá rodina a přátelé. Prožijí spokojené okamžiky ve vánočním čase. Prožijí chvíle očekávání, radosti a štěstí.

2.3.1. Podtéma: Čertí radovánky

Výstupy:

Děti získají větší jistotu a důvěru v sebe v období okolo 5. prosince, kdy je navštěvují čerti.

Činnosti:

- Děti se pokusí výtvarně znázornit strach – tuto práci jsme založili do portfolia prací a posloužila jako podklad při individuálních pohovorech, pro rodiče, aby si uvědomily, jak jejich dítě strach prožívá, a že je nevhodné děti strašit a vyhrožovat jim.
- Hra – „Na čerta pod stolem“ – Stůl překryjeme prostěradlem, které sahá až na koberec. Jedno dítě, které se nebojí, zaleze pod stůl a stane se čertem. Má také nasazené čertí růžky. Ostatní obcházejí kolem stolu. Děti zpívají písničku o černé Máry (viz příloha 2, píseň 5), a když ji dozpívají, čert vyleze a začne děti honit. Pokud někoho chytí, ten čerta vystřídá. Jestliže by se někdo bál, chtěl ale hru hrát, jen nechce být chycený, má možnost od učitelky dostat peří, které způsobí, že na něho čert nesmí.
- Taneček a píseň „Káča“ (viz příloha 2, píseň 6) - děti tancují ve dvojicích
- Děti vyrábí čerty nebo Mikuláše na špejli pro zapíchnutí do květináče. Je na dětech, jaký jejich čert bude (veselý, smutný, zuřivý...)
- Hra „hledání čerta“ - jedno dítě jde za dveře a ostatní děti se postaví do kruhu. Jedno dítě v kruhu má nasazené čertí rohy, jiné má připevněný ocas a poslední má dlouhý jazyk. Děti začnou hlasitě blekotat a dělat „čertovské zvuky“. V ten moment vejde dítě, které neví, kdo je čert, protože má zavázané oči. Učitelka ho zavede do kruhu. Dítě pomocí hmatu hádá, kdo je čert.
- artikulační cvičení – Učitelka vypráví příběh o čertíkovi, který měl zvědavý jazyček. Učitelka může pojmenovat čertíka jako někoho ze třídy. Jména střídá dle

potřeby. Dbá na to, aby se jména neopakovala. Příběh je o čertíkovi, který zůstal doma sám a čekal, až se všichni vrátí domů. Koukal skrz okno a jeho jazýček se chtěl koukat také. Vyklouzl z úst čerta a díval se nahoru a dolů (jazyk se ohýbá nahoru a dolů), ale nikoho neviděl. Čertík čekal dál a jazýček se koukal kolem dokola (jazykem olizujeme rty dokola). V tom čertík uslyšel slabé blekotání (děti tiše a slabě kmitají jazykem). Čertík podle hlasu poznal brášku Krutibrčka. Potom ale uslyšel silnější blekotání a čertík poznal maminku, protože měla silnější hlas u blekotání (děti kmitají jazyčkem a silněji blekotají). To se jazyku moc líbilo. Náhle se ozvalo zaburácení, ukázaly se hromy a blesky a děsivě hlasité blekotání (jazyk kmitá nejrychleji, jak umí a děti hlasitě blekotají). To se vrátil sám Lucifer a pochválil čertíka za to, jak pěkně cvičil jazýček a podle síly hlasu poznal všechny členy rodiny. Kdo má hlas slabý, silnější a nejsilnější. Ještě ho zajímalo, zda by poznal čerta smutného a veselého. Děti se pokouší blekotáním rozlišit blekotání smutné a veselé.

- mezi děti do mateřské školy přišli čerti a Mikuláš – děti jim předvedly krátký program. Mikuláš pochválil všechny děti za práci v mateřské škole, za to, jak si pomáhají a Adélku za pomoc mamince při volání pomoci.

Realizace:

Prosinec je doba, která je pro děti vzrušující, ale zároveň mnoho dětí prožívá období napětí a strachu - je proto potřeba dětem ukázat, že nic není tak hrozné, jak vypadá. Dodat jim větší pocit jistoty, sounáležitosti, bezpečí a klidu. Je třeba připomenout rodičům, aby svým dětem nehrozily čerty, nevyhrožovaly odnesením dítěte do pekla a podobně. S dětmi v mateřské škole jsme se snažili potlačit strach, ale zároveň s nimi hovořit o tom, že strach je také důležitý pro přežití každého z nás. Ptali jsme se dětí, jak se před Mikulášem cítí, zda je něco, o čem ví, že by je strachu zbavilo, a jestli mi může někdo pomoci. Děti se těšily na výrobu různých čertovských zajímavostí a mikulášských dekorací.

2.3.2. Podtéma: Kouzla Vánoc

Výstupy:

Děti využívají všech pěti smyslů. Seznámí se s křesťanským vnímáním Vánoc a jejich historií. Děti se podílejí na vytváření příjemné vánoční atmosféry.

Činnosti:

- Smysly – chuť - děti ochutnávají se zavřenýma očima a pokouší se říci, co to je nebo jako co to chutná nebo co mu to připomíná nebo při jaké příležitosti se s tím setkal.
- Hmat – děti pod plachtou s obrázkem Mikuláše nahmatají jeden předmět a hádají, o jaký předmět jde (růžky, kopyto, zvoneček, vařečka, větvička).
- Zrak – učitelka dětem na vánoční ubrus rozprostře vánoční, čertovské, rodinné fotografie. Přikryje je šátkem a jednu fotografii tajně a se zaklínadlem odstraní. Šátek odstraní a děti hádají a popisují situaci, která mezi fotografiemi chybí. Pokud to děti uhodnou, tak si zazvoní na zvoneček.
- Sluch – děti leží na koberci a mají zavřené oči. Učitelka pouští různé melodie a děti se snaží poznat, která je Vánoční. Pokud ji rozpoznají, řeknou, proč si to myslí. Dále učitelka vypráví příběh, a pokud ve vyprávění děti zaslechnou slovo Vánoce, tak tlesknou.
- Zpěv s hrou na hudební nástroje – koledy – zvonkohra, zvonečky, flétničky.
- Básničky – Vánoční stromeček (příloha 1, báseň 3), Já mám z vánoc nejraději (příloha 1, báseň 4), Těšíme se na vánoce (příloha 1, báseň 5)
- Čtení dětských příběhů s vánoční tematikou.
- Děti zdobí vánoční stromeček ve třídě.
- Výroba papírového řetězu – stříhání proužků papíru, lepení a spojování kroužků.
- Výroba vánočního přání – technika – tupování přes šablonu (zvoneček).
- Výroba andílka s křídly – polepení papíru odštířky záclon, ohýbání papíru do tvaru jehlanu, dolepení křídel z průsvitného papíru a hlavičky z polystyrénu.
- Vánoční posezení s rodiči a dětmi – děti rodičům předvedly to, co se průběžně naučily, zazpívaly koledy, přednesly básně a dávaly rodičům vymyšlené hádanky se zimní a vánoční tematikou.
- Návštěva kostela s průvodcem, který měl problematiku náboženství zpracovanou přijatelným způsobem pro všechny děti.

Realizace:

Vánoce jsou pro děti jedním z nejkrásnějších období. Život v rodinách dětí se vánočně naladí a na dětech je znát nervozita, očekávání, trošku strach ale

zároveň radost a štěstí. Děti si o Vánocích mezi sebou povídají, diskutují o dárkách, píšou dopisy Ježíškovi a mají obavy z toho, aby se na ně s dárky nezapomnělo.

Učitelky v předvánočním čase dětem přiblížily Vánoční tradice, učily je koledy, vyprávěly si s dětmi vánoční příběhy, vyráběly se vánoční dekorace, poslouchali nahrávky s koledami a pohádkami. S dětmi jsme si povídali o mezilidských vztazích, o zapomínání na blízké, o obdarovávání, o radosti a překvapení.

2.3.3. Podtéma: Splněná přání

Výstupy:

Děti se učí zodpovědnosti nutností starat se o domácí mazlíčky. Děti se učí formulovat svá přání a očekávání.

Činnosti:

- Učitelka dětem přinesla do třídy želvičku v teráriu, aby děti viděly, kde a jak žije. Jaký má domeček, kdy odpočívá, co pije a co ráda pojídá. Kdo chtěl, mohl si Bruna pohladit, ponosit a důkladně prohlédnout.
- Učitelka se souhlasem rodičů dětem přivedla ukázat i vlastního cvičeného psa. Děti si prohlédly vodítka, obojky, granule, koš na čumák a nádobu na vodu. S dětmi jsme hovořili o tom, jak se ke zvířátkům chovat, co potřebují, co nemají rádi, a čím jim můžeme udělat radost. Měly možnost vidět, jak psi mohou poslouchat a co všechno zvládnou.
- Hra „Na Arabelu“ – děti mají opravdový prsten s velkým kamenem, ten si po kruhu předávají, navlékají na prst, otočí s ním a se semknutými rty řeknou, co by si přály. Děti hádají, co to bylo za přání. Po chvíli učitelka hádání ukončí a dítě s prstenem nahlas přání vysloví. Učitelka děti motivuje a může pomáhat. (Co bys chtěl změnit? Je něco, co bychom mohli přinést do školky?) Případnou nápovědu jsme směřovaly dle zájmů dítěte.
- Hra „Prstýnkovaná“ – děti sedí v kruhu. Jedno dítě jde stranou, aby nevidělo, komu dávám prsten do dlaní. Děti mají spojené dlaně, však jen jedno dítě mezi nimi svírá prsten. Dítě, které bylo stranou, hádá pohlazením dlaní, ve kterých se domnívá, že se prsten ukrývá.

- Hry se sněhem.
- Hra „popletené přání“ – Připravíme židli jako trůn pro prince či princeznu. Ostatní děti sedí kolem trůnu v kruhu a pod židličkou je položený kouzelný prsten. Děti mají za úkol vymýšlet jak popletená přání, tak také přání možná. Přání ale může nahlas vyslovit jen ten, kdo si vezme prsten. Po vyslovení ho opět vrátí pod židli. Pokud dítě sedící na trůnu pozná, že jde o hloupost, tak se postaví. V opačném případě sedí.
- Hra „Přání“. Hra má stejný průběh jako předchozí, jen mají děti za úkol podle přání učitelky vymýšlet přání, které by nás udělalo šťastnými, veselými, smutnými a podobně. Dítě z trůnu by povstalo v případě, že uslyší správné přání.
- Děti si přály sníh. Venku jsme s dětmi vymýšlely kouzla, čáry a zaklínadla aby napadl sníh a sníh druhý den opravdu napadl.
- Dětem jsme nabídli, že jim splníme každá nějaké přání. Děti si od učitelek přály, aby nakreslily obrázek do šatny na nástěnku, a aby obě přišly do školky jako princezny. Obrázek jsme vyvěsily a v půjčovně kostýmů jsme si zapůjčily šaty pro princezny. Toho jsme zároveň využily a stylově všechny děti pozvaly na karneval.
- Děti sdělovaly svá přání, čím by na karnevalu chtěly být.

Realizace:

Děti se vrátily po Vánocích plny dojmů. Všechny děti při ranním setkání hladily Smajlíka a byly šťastné. Několik dní se děti vracely k tomu, jak prožívaly Vánoce, k veselým příhodám a nejradostnějším okamžikům u vánočního stromečku. Povídali jsme si o tom, jak se rodina dětí scházela, navštěvovala a jak se to všem líbilo. Jak moc bylo příjemné setkat se s někým, koho mám rád a dlouho jsem ho neviděl.

Některé děti později zmínily zklamání. Děti v dopisech pro Ježíška uváděly, že chtějí malé zvířátko. Několik dětí se shodlo, že rodiče zakázali pejsky a kočičky, protože jsou velcí a nároční na opatrování, a tak dětem by prý stačila želvička. Ani tu ale nikomu z nich nepřinesl. Učitelka ale děti překvapila, když řekla, že pod jejím stromečkem byla právě želvička, a ta se jmenuje Bruno.

2.3.4. *Reflexe tématu:*

Děti jsme se ptali, zda bylo obtížné graficky znázornit strach. Zajímalo nás, jak se dětem líbily čerty a zda se jich bály a jaké přitom měly pocity. Děti si kreslily svá přání a povídaly si o nich s ostatními. Několik rodičů nám poděkovalo za program se želvou a psem (prý děti aspoň viděly a slyšely, že je péče o zvířátka svazující a nelehká). Děti popisovaly vánoční radování s rodiči a blízkými. Zajímalo nás, zda se těšily do školky a proč. Děti kreslily a omalovávaly čerty, Mikuláše a obrázky s motivem vánoc.

2.4. Téma IV: Ten umí to a ten zas tohle a vitamín P, R, Š (překvapení, radost, štěstí)

Časový rozsah: 8 týdnů

Podtémata:

1. Každému se něco daří.
2. Po stopách profesí.

Dílčí vzdělávací cíle:

Uvědomění si vlastního těla. Osvojení si věku přiměřených praktických dovedností. Rozvoj řečových dovedností a schopností. Vytváření pozitivního vztahu k intelektuálním činnostem a k učení, podpora a rozvoj zájmu o učení. Rozvoj kooperativních dovedností. Rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí, přináležet k tomuto společenství, vnímat a přijímat základní hodnoty. Pochopení, že změny způsobené lidskou činností mohou prostředí chránit a zlepšovat, ale také poškozovat a ničit.

Výstupy IV. tématu:

Děti si uvědomí, že každý má svoji hodnotu. Uvědomí si svoje silné stránky. Děti budou schopny říci, čím jsou jejich rodiče. Budou mít základní povědomí o profesích, se kterými se setkáváme. Budou se radovat z úspěchu a využijí získaných zkušeností pro další učení. Prožijí chvíle překvapení, radosti a štěstí.

2.4.1. Podtéma: Každému se něco daří

Výstupy:

Děti se při zimních sportech učí koordinaci pohybů. Děti si uvědomí rozdíly ve společnosti a různé role lidí.

Činnosti:

- Děti často chválíme za to, co se jim podaří. Hanička se obléká na vycházku a stále se vychloubá, že je první. Učitelka si všímá opakujícího se chování a řekne. Učitelka: „Děti, musím vám říci, jak mne potěšil Adámek, když se převlékal. Všechny svlečené věci hned ukládal tam, kam patří a na jeho místě je úžasný pořádek.“ Učitelka v případě nezdaru v činnosti může vždy upozornit na něco jiného, co se dítěti naopak podařilo. Tak má dítě radost, přestože se nezdarem z počátku třeba i trápilo.
- Děti mají ve třídě i v šatně místo určené pro výstavu prací. Práce jsou vždy označeny štítkem se jménem.
- Učitelka děti postupně poznává a na základě vypořádaného využívá silných stránek dětí.

Na každé práci nebo i při činnostech dítě upozorňujeme na to, co se mu podařilo, a tak posilujeme sebevědomí dítěte a upevňujeme pocit sounáležitosti, potřebnosti, a tím vyvoláváme pocit pohody, radosti a štěstí. Děti jsou tak často překvapení, co zvládnou a co už umí.

- Učitelka dbá na to, aby se nikdo nikomu nesmál, nezesměšňoval a neponižoval.
- Lyžování na „Fajtově kopci“ Lyžování Velké Meziříčí (viz příloha 3) -s dětmi a rodiči jsme jeli lyžovat. Děti lyžovaly pod dohledem rodičů a učitelka měla na starost organizaci a program.

Realizace:

S dětmi jsme hovořili o tom, že žádný člověk na zemi neumí všechno. Každému jde něco jiného, umí jiné věci, zajímá se o nejrůznější problematiku a přitom nikdo není špatný. Každý jsme jiný a nebudeme to ani měnit. Povídali jsme o tom, že každý v životě něco pokazí a nevyjde mu tak, jak si představuje. Učitelka vyprávěla legrační situace, kdy něco pokazila a nezvládla. Připomněla jen, že je velmi důležité vzít si z chyb a nezdarů ponaučení, abychom to příště

mohly udělat lépe nebo jiným způsobem, a že jeden bez druhého bychom mnoho nedokázali. Děti měly dostatečný prostor pro vyjádření a sdělení vlastních zkušeností. Povídalý o tom, co se nepodařilo nebo naopak podařilo jim, tatínkovi, mamince a některým dalším blízkým lidem. Po té jsme se postupně dostávali k zájmům dětí. Děti se zamýšlely nad tím, co je baví, co jim nejde a proč. Vzhledem k ročnímu období a zájmu rodičů a dětí jsme se věnovali také zimním sportům (sáňkování, lyžování). Lyžování jsme provozovali pouze za přítomnosti rodičů a pouze s jejich dětmi. Rozhodující byl samozřejmě zájem dětí.

2.4.2. Podtéma: Po stopách profesí

Výstupy:

Děti přemýšlí o budoucnosti a budoucích profesích, budou se více zajímat o práci rodičů, umí ji popsat.

Činnosti:

- Děti měly zájem setkat se s odborníky na stavby mostů, a proto jsme pro děti připravily exkurzi na pracoviště VUT v Brně.
- Děti žádaly rodiče, a ti nám přicházeli do tříd dělat krátké programy s ukázkami jejich práce, a tak si děti mohly vyzkoušet pomůcky, materiál a podobně (lékaři, zdravotní sestra, ošetřovatelka zvířat, fotograf, zedník, prodavačka, kuchař, uklízečka a hudebník).
- S dětmi jsme byly na exkurzi ve vozovně DPMB.
- Děti byly v divadle na dětském představení.
- Děti si hrály na lékaře, prodavače, dopravce, zpěváky, herce, policii, učitele, ředitele, pekaře, vynálezce, vojáky.
- Děti skládaly postavu znázorňující nějakou profesi. Jednotlivé části postav byly promíchané a děti musely ke své profesi vybírat ty správné díly a složit z nich celou postavu. V případě potřeby si děti mohou vzájemně pomáhat. Díly nalepí na tvrdý výkres, které jsme postupně umísťovaly do společně namalovaného města. Na výkresu byly znázorněné budovy (nemocnice, vozovna pro trolejbusy, obchody, divadla a podobně). Podle profese byla postavička umístěna do správné budovy. Tuto mapku jsme měly umístěnou

v šatnách tak, aby se mohly děti třeba i rodičům k práci dále vyjadřovat a všimnout si dalších souvislostí.

- Hra – děti znázorňují pantomimou profesi a ostatní hádají.
- Hra - děti sedí a učitelka říká: „Pracuji s moukou, vodou a mám roztopenou pec.“ Děti hádají, o jaké povolání jde. Postupně se střídají.
- Hra – vylosované dítě si vytáhne z kouzelného měšce obrázek znázorňující situaci a dítě má za úkol říci, koho bychom v takovém případě zavolali (rozestavěný dům – budeme volat zedníka).
- Píseň: Já jsem z Kutné hory (příloha 2, píseň 8), Pec nám spadla (příloha 2, píseň 9), Šel zahradník (příloha 2, píseň 10), Já jsem muzikant (příloha 2, píseň 11).

Realizace:

Učitelka se dětí ptala, na profesi rodičů, a zda si myslí, že je práce baví a také, proč si to děti myslí. Také nás zajímalo, zda je mezi dětmi někdo, kdo ví, čím by chtěl být v dospělosti. S dětmi jsme diskutovali o tom, které profese a činnosti jim připadají na tolik lákavé, že by se chtěly setkat s případným odborníkem nebo specialistou.

2.4.3. Reflexe podtématu

Děti si při modelování hrály na pekaře a cukráře. Při hrách v kuchyňce se stávaly kuchaři a podobně. Děti si všímaly toho, co se podařilo jejich kamarádům. Při hrách a některých činnostech si prozpěvovaly. V mnoha činnostech využívaly hudebních nástrojů. Děti kreslily svoje rodiče v zaměstnání a vybíraly si pracovní listy s tematikou profesí. Při procházkách ukazovaly děti pracoviště rodičů. Děti kreslily sebe, rodiče i paní učitelky při lyžování.

2.5. Téma V: Zpekla štěstí a vitamín B, Z, Z (bezpečí, zdraví, zvědavost)

Časový rozsah: 9 týdnů

Podtémata:

1. Kde číhá nebezpečí
2. Cestička k domovu

Dílčí vzdělávací cíle:

Osvojení si poznatků a dovedností důležitých k podpoře zdraví, bezpečí, osobní pohody i pohody prostředí. Rozvoj jazykových dovedností a schopností. Rozvoj tvořivosti. Vytváření základů pro práci s informacemi. Posilování přirozených poznávacích citů. Získání schopnosti záměrně řídit svoje chování. Seznamování s pravidly chování ve vztahu k druhému.

Výstupy V. tématu:

Děti si uvědomí hrozící nebezpečí neznámých vod. Děti znají význam dopravních značek. Děti se seznámí s různými typy domů a znají jména svých rodičů. Děti si posílí sebevědomí při dopravním odpolední. Děti se naučí vyhledávat informace o dopravních předpisech v knihách. Děti si zafixují barvy a význam semaforu. Děti si uvědomí cestu domů. Děti prožijí chvíle úžasu, radosti a štěstí.

2.5.1. Podtéma: Kde číhá nebezpečí

Výstupy:

Děti jsou ostražitě vůči cizím lidem. Děti znají význam základních dopravních značek, dokáží popsat základní pravidla silničního provozu.

Činnosti:

- S dětmi si na procházkách všímáme dopravních značek a dopravních označení. Vysvětlujeme dětem základní pravidla a význam označení a dopravních značek.

- Děti hrají pexeso s dopravními značkami a zároveň se děti ptáme, co značka říká.
- Děti si vyrábí dopravní značky z papíru a špejlí.
- Děti malují dopravní značky temperovými barvami.
- Hra „Semafor“ – děti běhají v prostoru herny nebo venku a jako řídí auto (zatáčí, zpomalují, zrychlují a podobně) učitelka ukáže barvu vyskytující se na semaforech a děti na ni smysluplně reagují. Učitelka nedává při změnách žádný sluchový signál. Průběžně ale komentuje správné reakce dětí.
- Pro děti jsme připravili „dopravní odpoledne“. Každý den se děti potýkaly se záladnými otázkami, hádankami, písničkami, básničkami, hrami a dalšími činnostmi, ve kterých získávaly cenné informace o dopravě, dopravních prostředcích, dopravních značkách, integrovaném záchranném systému a hlavně o bezpečnosti. Bylo toho opravdu hodně, ale všichni to zvládli báječně. Své schopnosti, orientaci a odvalu děti předvedly při setkání s rodiči a s koloběžkou či odrážedlem. Nejprve jsme se setkali ve třídě, kde začal krátký program. Děti si zazpívaly dopravní písničku, znázornily básničku o semaforu a zahrály si smyslovou hru s dopravními značkami. Dále si s rodiči a prarodiči vybarvily a vypracovaly pracovní listy s dopravní tematikou a vyrobily si malé papírové autíčko. No a potom následovalo překvapení. Všichni jsme se přesunuli na parkoviště, kde na děti čekal policejní vůz a vozidlo autoškoly. Všechny děti si měly možnost auta prohlédnout a vyzkoušet některé funkce - houkání, troubení aj. Poté jsme se vrátili na školní zahradu, kde odstartovala dopravní stezka. Každý, kdo měl koloběžku nebo odrážedlo, se vydal na cestu plnou úkolů a dobrodružství. Jelikož snaha dětí byla velká a znalosti hluboké, byla v cíli připravena odměna. Každý účastník obdržel certifikát specialisty a drobnou odměnu.
- S dětmi jsme si četli a povídaly si o pohádce „Neposlušná kůzlátka“. Až všechny děti dobře znaly celý příběh, tak jsme si pohádku zahrály. Každý, kdo hrál, měl zástupnou rekvizitu a byl „jako nějaká postava z pohádky“.
- Následně jsme se děti ptaly na to, jak uneseným kůzlátkům bylo a jak bylo asi jejich mamince. Co kůzlátka udělala špatně? Čím je vlk ošálil? Co by si vlk zasloužil? Z čeho by měla v pohádce maminka kůzlátek radost? Na toto téma jsme vedly diskusi s dětmi. Proč nikomu cizímu neotvírat? Co myslíte, že by

se mohlo asi stát? Co dělat při nebezpečí? Mluvíme s cizími lidmi, a pokud ano, tak o čem?

- Pokus dokazující nebezpečí při skocích do neznámých vod. Od dětí jsme chtěly slyšet, jestli se rády koupou v přírodě a kdo do vody rád skáče. Zeptali jsme se, zda si myslí, že je skákání bezpečné a proč si to myslí. Do neprůsvitné nádoby jsme napustily vodu až po okraj a do vody jsme vložily veliký kámen. Vodu jsme zakalily pomocí modré rozředěné temperové barvy. Děti přípravu neviděli. Venku jsme je tak překvapily. Děti povídaly, jak by do vody skákaly, odkud by to bylo nejlepší a podobně. Zeptali jsme se, jestli je napadá nějaké nebezpečí pod hladinou. Všichni řekli, že pokud člověk umí plavat, nic se stát nemůže. Učitelka řekla, že udělají pokus. Vzala panáčka z plastelíny s tím, že je to jako člověk a děti ho odstartovaly ke skoku. Panáček skočil a děti čekaly, co se bude dít. Učitelka upustila část vody a na děti čekalo překvapení. Panáček ležel na kameni přímo pod hladinou. Děti, tak pochopily, že pod hladinu v přírodě nevidí a neví tak, zda se pod ní neskrývá nebezpečí.

Realizace:

Dětem jsme připravily takový program, který jim přirozenou cestou ukázal cestu k bezpečnosti na silnicích a stezkách. Děti často a rády pobývaly venku, jezdily na koloběžkách a kolech a procházely se po parcích a stezkách, proto bylo důležité připomínat dětem pravidla chování v provozu a přírodě. Také se stále zdůrazňovala nedůvěra k cizím lidem.

2.5.2. Podtéma: Cestička k domovu

Výstupy:

Děti připraví rodičům představení. Děti znají adresu svého domu.

Činnosti:

- Děti si vyrobily pozvánku na přehlídku a předaly je rodičům.
- Děti kreslily domy, ve kterých bydlí s rodiči.
- S dětmi jsme vyráběli domečky z krabic od bot.
- Na zahradě jsme si společně postavili domeček z větví a staré plachty.

- Děti popisovaly svoji cestu domů a některé děti nás v rámci vycházky zavedly k jejich domu.

Realizace:

S dětmi jsme si povídali o rodině, mamince, tatínkovi, babičkách, dědečcích a sourozencích. Děti jsme se ptali na jména rodičů a sourozenců. Zajímalo nás, kdo z dětí zná svoji adresu, co se jim doma líbí, jaký je tatínek a jaká je maminka. S dětmi jsme pro rodiče připravili módní přehlídku. Děti si modely vymýšlely tak, aby se líbily - některé spíše tatínkům a některé zase maminkám. Děti zdobily svá bílá trička, která byla velká tak, jak si dítě přálo. Oděv se mohl stříhat, svazovat, vyšívát silnou jehlou a bavlnkou, a také se mohl ozdobit barvami na textil. Dále jsme s dětmi připravili krátký program složený z básní a písní s pohybem a doprovodem hudebních nástrojů.

2.5.3. Reflexe podtématu

Děti si vyhledávaly pracovní listy s úkoly, které podporovaly myšlení a úvahy o rodině (dokreslení druhé poloviny domečku, bludiště vedoucí od lesa k domu a počítání členů rodiny). Děti si častěji hrály „na rodinu“. Kreslily členy rodiny. Prohlížely si učebnici pro autoškoly a kreslily dopravní značky. Při hrách s auty si na silnici smysluplně umísťovaly značky. Při vycházkách si všímaly označení a vzájemně o nich diskutovaly.

2.6. Téma VI: Pohádkové loučení a Multivitamin Š jako štěstí

Časový rozsah: 6 týdnů

Podtémata:

1. Pojd'te s námi do pohádky.
2. Zazvonil zvonec.

Dílčí vzdělávací cíle:

Posilování přirozených poznávacích citů (zvědavost, radost z objevování, zájem). Rozvoj schopnosti sebeovládání. Rozvoj a kultivace mravního i

estetického vnímání, cítění a prožívání. Rozvoj kooperativních dovedností. Uvědomování si vlastního těla. Rozvoj základních kulturně společenských postojů, návyků a dovedností dítěte, rozvoj schopnosti projevovat se autenticky, chovat se autonomně, prosociálně a aktivně se přizpůsobovat společenskému prostředí a zvládat jeho změny.

Výstupy VI. tématu:

Děti pochopí, že jen tehdy pokud něco skončí, může něco jiného začít. Děti si vzpomenou na různé chvíle strávené v mateřské škole a na kamarády, se kterými prožily mnohá dobrodružství. Děti si uvědomí, že v pohádkách dobro vítězí nad zlem, chytrost nad hloupostí a statečnost s odvahou nad strachem a podlostí. Děti zjistí, že nikdo není dokonalý. Děti prožijí pocity radosti, štěstí, strachu, důvěry, překvapení, očekávání, důvěry a úžasu.

2.6.1. Podtéma: Pojd'te s námi do pohádky

Výstupy:

Děti si posílí představivost, účastní se oslav při konci školního roku, umí si oslavu užít.

Činnosti:

- Nácvik jednotlivých pasáží dle DVD nahrávky – děti opakovaly a napodobovaly pohyby ze záznamu, později podle učitelky a na závěr podle nejstarších dětí, které si pamatovaly všechny pohyby.
- Hra – "Na zámeckou kuchyni" - S dětmi jsme míchali těsto na bábovku, vykrajovali tvary z rozváleného těsta a šlehali smetanu.
- Děti vyráběly rekvizity znázorňující království – květiny se zlatými květy (papírový květ posypaný třpytkami), kouzelná jabloň (na kartonu od lednice nalepený strom s větvemi a zlatými jablky – zmačkaný papír, polepený lepidlem a posypaný třpytkami), ozdoby připevněné na závěsy (uvázané stuhy – jako při šněrování obuvi) královský trůn (ozdobená židle papírovými hvězdičkami).

- Děti opakovaly písně: Perníková chaloupka (příloha 2, píseň 12), Malý měďa (příloha 2, píseň 13), Červená Karkulka (příloha 2, píseň 14), a k písním namalovaly obrázky znázorňující obsah jednotlivých částí písní.
- Hra – Dobývání hradu – venku postavíme hrad z pěnových kostek a za hradbami bude pobývat čaroděj. Aby čaroděj ztratil svoji moc, musíme dobýt hrad. V každé kostce má čaroděj kus života, proto musíme kostky čaroději sebrat. Čaroděj je hlídá. Děti je musí nenápadně nebo v boji, sebrat. Při boji nesmí dojít k bolestivým zákrokům.
- Hra „Princezna na hrášku“ – děti si poslechnou pohádku o princezně na hrášku. A hned jsme si vyzkoušeli, kdo má královskou krev. Na koberec jsme položili hrášek, přes něj jsme položili deku, přivolané dítě se položilo na deku a mělo uhodnout, zda leží nebo neleží na hrášku.
- S dětmi jsme navštívili divadelní představení – pohádka „Obušku, z pytle ven“

Realizace:

S dětmi jsme v průběhu školního roku přečetli spoustu pohádkových knih a dětských příběhů. Většina pohádek je s dobrým koncem a dobro vítězí nad zlem. S dětmi jsme se na začátku školního roku domluvili, že než se rozejdeme na prázdniny, tak uděláme velkou hostinu a bál pro všechny z našeho království. Děti si chtěly po vzoru Míši z dětských televizních pořadů zatancovat „Tanec princezen“. Proto jsme uspořádali přesně takovou slavnost. Dětem jsme připravili podmínky, aby si oslav mohly užívat.

2.6.2. Podtéma: Zazvonil zvonec

Výstupy:

Děti vnímají konec pozitivně a v rámci možností optimisticky - jako začátek něčeho nového.

Činnosti:

- Děti si vzájemně přály (dobré kamarády, hodnou paní učitelku, pěkné prázdniny, slunečné dny).
- Děti se fotografovaly na společnou fotografii.

- Odcházejícím dětem jsme zajistili pexeso s individuální fotografií každého dítěte ve třídě.
- Děti s učitelkami připravily závěrečné vystoupení, při kterém jsme se slavnostně rozloučili s odcházejícími dětmi. Děti zpívaly, dramatizovaly pohádkové písně a na památku dostal každý knihu plnou pohádek.
- Děti jely na výlet na hrad v Dolních Kounicích. Tam měly připravený program, hledání pokladu a hledání malého strašidýlka.

Realizace:

Přišel závěr školního roku a s ním i loučení se školkou, kamarády a s učitelkami. Některé děti odcházely do základní školy a ostatní děti čekaly prázdniny. S dětmi jsme se loučily postupně. Děti si postupně odnášely výkresy, výrobky, hračky, peřinky a osobní věci.

Loučení je vždy smutné, ale zároveň pokud něco končí, něco nového může začít. Tak je vždy na co se těšit.

2.6.3. Reflexe podtématu

Děti si povídaly o hradech a zámcích. Před spinkáním vyprávěl téměř každý den někdo pohádku. Vzájemně si kreslily obrázky na památku. Děti tancovaly, zpívaly si, hrály si loutkové a maňáskové divadlo. Vyráběly si brnění z alobalu. Odpovídaly na otázky týkající se pohádkových bytostí, života na zámku a života ve školce. Děti užívají myšlenku, že pokud něco končí, jiné může začít a tak je na co se těšit.

Na děti čekaly prázdniny, mísily se tak v nich pocity radosti, štěstí, strachu, důvěry, překvapení, očekávání i úžasu. Mluvili jsme proto s nimi o jejich pocitech, o prázdninách, o společném roce a těšili se na další setkání. Některé děti půjdou příští rok do školy a neuvídíme se, proto jsme jim opět zdůraznili, aby se těšily na nové zážitky a netruchlily nad tím, co končí, navíc, když budou chtít, mohou nás stále přijít navštívit.

2.7. Evaluace projektu

Z mého pohledu je největším kladem celého projektu jeho celoroční trvání "při průběžném dávkování" a rozdělení do etap odpovídajícím různým částem roku. Děti je tak systematicky možné učit emocím a připravovat na další etapy života, výsledky jsou ale vidět už po jednotlivých tematických částech.

Jak už bylo naznačeno v úvodu, nebylo možné natáčet videa, toto je částečně nahrazeno fotodokumentací ke každému tématu v přílohách 4 - 9.

S ostatními kolegyněmi i ředitelkou jsme se shodly, že celoroční projekt (a samozřejmě i celý program "My žijeme pohádkou"), který se dělá v naší školce, je velmi úspěšný. Ředitelka totiž pozoruje nárůst zájmu rodičů o naše zařízení i mezi rodiči z nespádových oblastí a u spádových oblastí máme 92% úspěšnost (tzn., 92% z možných dětí ze spádové oblasti opravdu navštěvuje naše zařízení a ne jiné), což je velice dobré číslo vzhledem ke konkurenci a zvyšujícímu se zájmu o jazykové školky či školky v blízkosti pracoviště rodičů.

Dále všichni pozorujeme, že děti celkově lépe spolupracují, jsou sebevědomější a lépe připraveni na školní období oproti době, kdy projekt ještě nebyl zaveden.

Velice zajímavé je pozorovat, jaký vliv má projekt na konkrétní děti. **Adam** byl před zahájením školního roku velmi divoký, sobecký, bral dětem hračky, neuklízěl a všude musel být první. Hyperaktivita a určitá míra neposlušnosti zůstala, nicméně už si uvědomuje, že se vše netočí jen kolem něj a udělal velký pokrok v uklízení. Maminka mi sdělila, že se s ním bála chodit na návštěvy, teď už je to ale mnohem lepší.

Ondra byl před projektem poměrně uzavřený chlapec, který jakýkoliv konflikt řešil agresí. Už po prvních 3 měsících projektu se zdál mně i kolegyním mnohem klidnější a při případných problémech se snažil komunikovat, tedy neřešit vše hned mlácením, ale nejprve druhému říct, co se mu nelíbí. Ještě musí hodně pracovat na zlepšení trpělivosti, pokrok je ale patrný. Matka chlapce nám jednou řekla, že je moc ráda, že Ondrášek navštěvuje právě naši školku, jinde by ho tak snadno nezvládli.

Asi největší pokrok jsme zpozorovali u **Hanky**, která bývala dost smutná (žila jen s maminkou, měla o ni strach; tatínek je opustil) a ve školce se jí nelíbilo. Často si brala do ruky smutníka (smutného smajlíka), ale nechtěla ani o problémech mluvit. Postupně se ale začala víc a víc zapojovat, mluvit o svých

pocitech a důvěřovat. Dokonce se jednou loučila s maminkou: "Mami, neboj, tady se o mě postarají!" Maminka nám na konci roku jako poděkování za naši práci přinesla bonboniéru a lahev vína. Prý nevěřila, že by se dceři mohlo ve školce líbit, byla "mamánek" a ona si kvůli tomu dělala starosti, nechtěla nikde chodit bez ní, protože se bála pláče. Časem ale i sama pochopila, že vyhýbáním se "odchodům" nic nevyřeší, zájem Haničky o školku jí v tom (a samozřejmě i Haničce) hodně pomohl.

Andrejka měla potíže se svým "simulantstvím", všechno jí hned bolelo, měli jsme volat sanitku, trochu skřípnutý prst nejrady dát hned do sádry. I zde projekt pomohl, pochopila pravidla, jak a kdy se volá na SOS čísla.

Projekt přinesl i spoustu dalších dílčích úspěchů, které jsou popsány v jednotlivých reflexích (úspěch se želvou, záchranu života bratříčka apod.).

V práci jsem věnovala velký důraz na to, aby i v mém projektu, který je nadstavbou našeho ŠVP, bylo obsaženo všech pět vzdělávacích oblastí. Níže uvádím přehled, u každé oblasti je vždy zmíněno podtéma projektu, ve kterém se nacházejí odpovídající výstupy, některá podtémata se objevují vícekrát. Pokud byl přínos pro oblast jen okrajový, není téma v přehledu níže uvedeno.

- **Dítě a jeho tělo** - Kde číhá nebezpečí, Cestička k domovu, Pojd'te s námi do pohádky
- **Dítě a jeho psychika** -
  - *Jazyk a řeč* - Je nám spolu dobře, Zazvonil zvonec
  - *Poznávací schopnosti a funkce, představitivost a fantazie, myšlenkové operace* - Krotitelé duchů, U Šípkové Růženky, Čertí radovánky, Kouzla Vánoc, Splněná přání, Pojd'te s námi do pohádky
  - *Sebepojetí, city, vůle* - Je nám spolu dobře, Zazvonil zvonec
- **Dítě a ten druhý** - Je nám spolu dobře, Líbí se nám ve třídě, Jeden za všechny a všichni za jednoho
- **Dítě a společnost** - Královská pravidla, Každému se něco daří, Po stopách profesí, Kde číhá nebezpečí
- **Dítě a svět** - Všechno má své místo, Každému se něco daří, Po stopách profesí, Kde číhá nebezpečí

Závěr

Cílem této práce bylo objasnit význam emocí pro socializaci dítěte předškolního věku. V teoretické části bylo popsáno, že emoce hrají v životě člověka velmi důležitou roli, u dítěte dokonce ještě důležitější, protože oproti dospělému neřídí tolik své chování rozumem. Emoce jsou jednoduše součástí našeho života, musíme děti naučit s nimi žít a rozumět jim a to jak těm vlastním, tak i těm druhých.

Cestou, jak toho dosáhnout na úrovni předškolního vzdělávání je mj. popisovaný projekt Multivitamin spokojeného školáčka, který jsem pomohla na naší školce zavést a obohatila jej o spoustu různých aktivit a činností. Projekt se skládá ze 6 témat (ty ještě z různého počtu podtémat) navazujících na jednotlivé části roku, toto rozdělení se ukázalo jako efektivní, protože zlepšení bylo možné pozorovat už po ukončení tématu, jak dokazují kazuistiky v praktické části práce (kapitola 2.7. Evaluace projektu). Moje téma bylo průřezové, proto neuvádím další činnosti, které byly součástí výchovně vzdělávacího procesu. Byl ovšem kladen velký důraz na to, aby bylo v cílech obsaženo všech pět vzdělávacích oblastí.

K projektu jsem chtěla pořídit video, které by lépe demonstrovalo stav před a po, toto ovšem z výše uvedených důvodů nebylo možné provést, práci proto doprovází jen bohatá fotodokumentace z jednotlivých aktivit. Součástí příloh je i seznam básní a písní, které dětem hravou formou pomáhají v pochopení emocí a vzdělávacího obsahu.

Použité zdroje

MONOGRAFIE:

- (1) BYTEŠNÍKOVÁ, Ilona. *Komunikace dětí předškolního věku*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012. 236 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3008-0.
- (2) CAMPBELL, Jean. *Techniky arteterapie ve výchově, sociální práci a klinické praxi: [skupinové výtvarně-terapeutické činnosti pro děti i dospělé]*. Vyd. 1. Překlad Michaela Šárová. Praha: Portál, 1998, 199 s. ISBN 80-717-8204-1.
- (3) CAKIRPALOGLU, Panajotis. *Úvod do psychologie osobnosti*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2012, 287 s. Psyché (Grada). ISBN 978-802-4740-331.
- (4) ČAPEK, Robert. *Třídní klima a školní klima*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 325 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-2742-4.
- (5) LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2006. 368 s. Psyché. ISBN 80-247-1284-9.
- (6) KOHOUTEK, Rudolf. *Aplikace psychometrických technik*. Brno: Institut mezioborových studií, 2007. 148 s.
- (7) KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana, ed. a PUPALA, Branislav, *Předškolná a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. 455 s. ISBN 978-80-7367-828-9.
- (8) NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. 171 s. Pedagogika. ISBN 80-247-0738-1.
- (9) EVA OPRAVILOVÁ, Jana Kropáčková. *Studijní texty k předškolní pedagogice s úvodem do pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2005. ISBN 978-807-2902-514.
- (10) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4. aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 978-807-3674-168.
- (11) *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání*. V Praze: Výzkumný ústav pedagogický, 2005. ISBN 978-802-3959-406.
- (12) ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Praha: Grada, 2010. 208 s. Psyché. ISBN 978-80-247-3133-9.
- (13) SVOBODOVÁ, Eva a Hana ŠVEJDOVÁ. *Metody dramatické výchovy v mateřské škole*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011, 167 s. ISBN 978-802-6200-208.

- (14) SVOBODOVÁ, Eva. *Prosociální činnosti v předškolním vzdělávání*. Praha: Raabe, c2007, 133 s. Nahlízet - nacházet. ISBN 978-80-86307-39-8.
- (15) ŠIKULOVÁ, Renata a kol. *Kapitoly z předškolní pedagogiky*. Vyd. 1. V Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2005-2007. 3 sv. Skripta. ISBN 80-7044-685-4.

ZÁKONY:

- (16) Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů
- (17) Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, školský zákon, ve znění pozdějších předpisů

Seznam příloh

PŘÍLOHA 1: BÁSNĚ	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 2: PÍSNĚ	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 3: LYŽOVÁNÍ - VELKÉ MEZIRÍČÍ ..	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 4: FOTKY K TÉMATU I.	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 5: FOTKY K TÉMATU II.....	CHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 6: FOTKY K TÉMATU III.	XCHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 7: FOTKY K TÉMATU IV.	XCHYBA! ZÁLOŽKA NENÍ DEFINOVÁNA.
PŘÍLOHA 8: FOTKY K TÉMATU V.....	XV
PŘÍLOHA 9: FOTKY K TÉMATU VI.	XVI

Přílohy jsou k dispozici v knihovně JU.

